

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNE KARŞI
TUTUMLARINDA SOSYO-EKONOMİK DÜZEYLERİNİN ETKİSİ**

Şerife SELALMAZ
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul-2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNE KARŞI
TUTUMLARINDA SOSYO-EKONOMİK DÜZEYLERİNİN ETKİSİ

Şerife SELALMAZ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Ümran BULUT

İstanbul-2019

Tüm Kullanım Hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2019

ONAY

Şerife Selalmaz tarafından hazırlanan “5.Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine Karşı Tutumlarında Sosyo-Ekonomik Düzeylerinin Etkisi” başlıklı bu çalışma, 26 /06 / 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

TEZ DANIŞMANI Prof. Dr. Ümran BULUT

JÜRİ ÜYESİ Doç. Dr. Z. Nurdan BAYSAL

JÜRİ ÜYESİ Dr. Öğr. Üyesi Görkem Utku ALPARSLAN

ÖZGEÇMİŞ

- 2002 Aksaray Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümünden mezun oldu.
- 2006 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-iş Eğitimi Anabilim Dalından mezun oldu.
- 2009 İstanbul Sultangazi İlçesi Orgeneral Eşref Bitlis Ortaokuluna Görsel Sanatlar Öğretmeni olarak atandı.
- 2012 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Anabilim Dalı Resim-iş Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına başladı.
- 2015 İstanbul Kağıthane İlçesi Ali Fuat Cebesoy Ortaokulunda Görsel Sanatlar Öğretmenliğine başladı ve halen aynı kurumda görevine devam etmektedir.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum

Milli Eğitim Bakanlığı

E-Posta

serifeselalmaz@hotmail.com

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, 5.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine karşı tutumlarında, bu tutumlarının sosyo-ekonomik düzeyleri ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede bireyin hayatında sanat eğitiminin önemine ve gerekliliğine vurgu yapılarak, çocuğun sanatsal gelişiminde etken olan faktörlere değinilmiştir. İnsan yaşamını şekillendiren ekonomik durumun yaşamı algılamadaki büyük etkisi ve bu etkinin eğitime yansıma biçimi ile alan kapsamında görsel sanatlar dersine ilişkin tutumları ne şekilde biçimlendirdiğini görmek hedeflenmekte ve sosyo-ekonomik durumun sanatsal gelişim, estetik bilinç ve yaratıcılığın ortaya çıkarılması konusunda ne denli önemli olduğunun üzerinde durulmaktadır. Görsel sanatlar dersinin genel amaçları içinde çocuğun her alanda kullanabileceği yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak, ulusal ve evrensel değerleri anlayabilme- tanıyabilme bilincini kazandırmak, kendine ve başkalarına saygı duyma duyarlılığı gibi amaçlar yer almaktadır. Bu bağlamda sanat eğitimcilerine büyük görevler düşmektedir. Ancak sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda çocuğun gelişiminde uygun koşullara sahip olmayan ailelerin yaşadığı bölgelerde görev yapan öğretmenlerin hedeflerine ulaşmada zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların görsel sanatlar dersine karşı tutumlarının belirlenmesiyle, bu bulguların öğretmenler için de kaynak teşkil edeceği düşünülmekte ve alan eğitimi açısından farklı bakış açıları kazandıracığı umulmaktadır.

Tez çalışmam boyunca bana rehberlik eden ve desteğini benden esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ümran BULUT'a teşekkür ediyorum. Çalışmamda, geliştirdiği tutum ölçeğini kullanmama izin veren Dr. Selma ASLANTAŞ'a, bu süreçte yanımda olan, beni cesaretlendiren Furkan HAMARAT ve Sanem SOĞUKPINAR'a, ingilizce çeviri için Açelya YENİŞEHİRLİ'ye, teknik destekleri için Cevat TOPLU ve Ahmet Kaan KARAYILAN'a ve beni bugünlere getiren sevgili annem ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Şerife SELALMAZ

İstanbul, 2019

ÖZET

Bu çalışma, ortaokul 5.Sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında sosyo-ekonomik düzeyin etkilerinin incelenmesini kapsamaktadır.

Çalışmada öncelikle sanat, eğitim, sanat eğitimi, gerekliliği ve amacı konuları üzerinde durulmuş, sanat eğitiminin okullardaki yeri, yaş grubu özellikleri ve çocuk resmi başlıkları altında tek tek ele alınmıştır. Ardından gelişimi etkileyen kalıtım, çevre ve aile gibi etmenlere değinilmiş ve bireysel farklılıklarda rol oynayan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyler açıklanmıştır. Son olarak da öğrenme olgusu ve Maslow'un kendini gerçekleştirme kavramına değinilmiştir.

Uygulama aşamasında 8 sorudan oluşan "Kişisel Bilgi Formu" ve 28 maddeden oluşan tek boyutlu "Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Uygulama, İstanbul ili Kağıthane ilçesinden seçilen 3 ortaokulun 5. sınıfında öğrenim gören 300 öğrenci ile yapılmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 23.0 for Windows programına aktarılarak analiz edilmiştir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumları ile eğitim gördükleri okul, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, evin aylık geliri, evin mülkiyeti, öğrencinin odasının olup olmaması ve ailenin resim malzemelerini temin edip etmemesi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu farklılaşma aylık geliri ve aile eğitim durumu daha yüksek, ev sahibi ve kendi odası olan öğrenciler ile cinsiyet bakımından kız öğrenciler lehine olmuştur. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında sosyo-ekonomik düzeyin etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyo-Ekonomik Düzey, Tutum, Görsel Sanatlar

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the impacts of socioeconomic status on the aspects of the attitude of the 5th Graders to the Visual Arts classes in Secondary School.

This study primarily emphasizes on the subjects of art, education, art education. Besides, the position of art education in schools is discussed separately under the titles of the characteristics of different age groups and child painting. Family, environmental and genetic factors influencing personal development are mentioned, socioeconomic and sociocultural status having important roles on differences between individuals are clarified. The process of learning and Maslow's self actualization theory are last mentioned.

During gathering information an 8-question "Personal Information Form" and a unidimensional 10-item "Attitude Scale towards Visual Arts classes" are used. This form and scale are applied to 300 students in the 5th grade chosen from 3 different secondary schools in Kağıthane, the district of Istanbul. The acquired data is analyzed by the program of SPSS 23.0 for Windows.

Consequently, a statistically significant difference is found between these 300 students' attitude towards Visual Arts classes and the variables of their schools, gender, parents' educational background, monthly income of family, home ownership status, student's having his/her own room or not, family's capacity to provide painting material or not. This difference indicates that there is a relationship between socioeconomic status and the attitude towards Visual Arts classes.

Key Words: Socioeconomic Status, Attitude, Visual Arts

İÇİNDEKİLER

ONAY	İ
ÖZGEÇMİŞ	İİ
ÖNSÖZ	İİİ
ÖZET	İV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	Vİİİ
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
KISALTMA VE SEMBOLLER	Xİ
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	2
1.1.2. Alt Problemler	2
1.2 Amaç	3
1.3. Önem	3
1.4. Sayılıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
BÖLÜM II: ALAN YAZIN	5
2.1. Sanat ve Eğitim	5
2.1.1 Sanata Bakış	5
2.1.2. Eğitim Kavramı	10
2.1.3. Sanat Eğitimi	13
2.1.3.1. Sanat Eğitiminin Gerekliliği	15
2.1.3.2. Sanat Eğitiminin Amacı	20
2.1.3.2.1. Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları.....	22
2.1.3.3. Sanat Eğitiminin Okullardaki Yeri	25
2.1.3.4. 9-12 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sanatsal Gelişimi	30
2.1.3.5. Çocuk ve Resim	33
2.2 Gelişim ve Bireysel Farklılıklar	36
2.2.1. Kalıtım	36
2.2.2. Çevre.....	37
2.2.2.1. Aile.....	37
2.2.2.2. Okul	39
2.2.3. Sosyo-Ekonomik Düzey	39
2.2.4. Sosyo-Kültürel Düzey	42

2.2.5. Öğrenme ve Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	45
BÖLÜM III: YÖNTEM	49
3.1. Araştırma Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem	49
3.3. Veri Toplama Araçları	52
3.4. Verilerin Toplanması	55
3.5. Verilerin Analizi.....	55
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM.....	58
4.1. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Genel Tutumlarına İlişkin Bulgular	58
4.2. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutumlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	62
BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER	71
5.1. Sonuç.....	71
5.2. Tartışma.....	72
5.3. Öneriler	76
KAYNAKÇA.....	79
EKLER	85
Ek-1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	85
Ek-2: GÖRSEL SANATLAR DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ	86
Ek-3: Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni	88
Ek-4: Araştırma İzin Talebi	89
Ek-5: Araştırma İzin Belgesi.....	90

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Öğrencilerin okullarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları	50
Tablo 3.2. Öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları.....	50
Tablo 3.3. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları.....	50
Tablo 3.4. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları.....	51
Tablo 3.5. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları..	51
Tablo 3.6. Öğrencilerin oturdukları evin mülkiyetine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları.....	51
Tablo 3.7. Öğrencilerin kendilerine ait oda olmasına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları	52
Tablo 3.8. Öğrencilerin ailelerinin resim malzemelerini temin etmesine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları	52
Tablo 3.9. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizi.....	54
Tablo 3.10. Öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine bağlı olarak ölçek puanları üzerindeki normallik dağılımlarına yönelik Kolmogorov-Smirnov testi ..	56
Tablo 4.1. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler (N=300).....	59
Tablo 4.2. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının öğrenim gördükleri okul değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)	63
Tablo 4.3. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300).....	63
Tablo 4.4. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (N=300).....	64
Tablo 4.5. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)	64
Tablo 4.6. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300).....	65
Tablo 4.7. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)	66
Tablo 4.8. Öğrencilerin babalarının eğitim durumu değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300).....	66
Tablo 4.9. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının aylık aile geliri değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)	67
Tablo 4.10. Öğrencilerin aylık aile geliri değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300)	67

Tablo 4.11. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının oturulan evin mülkiyeti değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (N=300)	68
Tablo 4.12. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının kendi odaları olması değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (N=300)	69
Tablo 4.13. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının ailenin resim malzemeleri temin etmesi değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi (N=300)	69
Tablo 4.14. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine göre karşılaştırılmasına yönelik özet tablo	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	46
Şekil 2 Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarına ilişkin düşükten yükseğe sıralı ortalama puanları	60

KISALTMA VE SEMBOLLER

Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
K-S	Kolmogorov-Smirnov testi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Sosyo-ekonomik düzey bireylerin sosyal hiyerarşi içinde buldukları konum olarak tanımlanabilir. Birey olarak çocuğun sosyo-ekonomik düzeyini anne ve babasının mesleği, gelir durumu belirlemektedir. Ülkemizde göç alan büyük şehirlerde, gelir düzeyi düşük ailelerin yaşadığı bazı bölgelerde ekonomik sıkıntılar ve kalabalık sınıfların yarattığı olumsuz koşullardan kaynaklı öğrenme düzeyi doğrudan etkilenen binlerce çocuk vardır. Anadolu'nun kimi bölgelerinde de fiziksel koşulların yetersizliğinden ve bu durumu aza indireyecek ekonomik gücün olmayışından aynı durumu yaşayan çocukların olduğu söylenebilir. Bu nedenle, sınıflarımızdaki öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri başarılarını etkileyen bir etmendir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde, çocukların ihtiyaçlarının tam olarak karşılanamadığı durumlarda çocuğun okula karşı ilgisi ve başarısı azalmakta ve bu yoksunluğun kişilik gelişiminde de olumsuz rol oynadığı düşünülmektedir.

Ailenin gelir düzeyi, bir kimsenin alacağı eğitimin miktarını belirlemekle kalmayıp, aynı zamanda çeşitini de etkilemektedir. Yüksek gelirli aileler çocuklarına daha fazla eğitim aldırma koşullarına sahiptir. Eğitimde fırsat eşitliğini gerçekleştirmek devletin bir işlevidir. Ancak özellikle gelişmekte olan ülkelerde kısıtlı bütçe olanaklarından dolayı ekonominin elverdiği ölçüde bu işlev yerine getirilebilmektedir (Tezcan, 1999).

Devletin bireylere sunduğu eğitim olanaklarından da tam olarak yararlanabilmede, bireylerin ekonomik düzeylerinin etkisi de kaçınılmazdır. Henüz temel ihtiyaçlarını karşılayamamış veya çok zor koşullarda sağlayabilen ailelerin önceliği bu eksiklikleri gidermektir. Bu eğitime önem vermedikleri anlamına gelmez elbette. Devlet okulunda öğrenim görmesine rağmen çocuğun okul ihtiyaçlarını karşılamada ailelerin güçlük çektiği anlamına gelir.

Bireyin gelişimini ve geleceğini olumlu yönde etkileyen sanat eğitime gelince, kimi zaman boş zamanları değerlendirme ve bir hobi alanı olarak görülmektedir. Oysaki sanat eğitimi bireyin yaratıcı yönünü ortaya çıkaran, çok yönlü düşünmesini sağlayan, her alanda özgün fikir ve ürünler ortaya çıkarmasına katkıda bulunan, toplumların gelişmesine ışık tutan önemli dinamiklerden biridir. Sanat eğitiminin salt amacı sanatçı, sanat eğitimcisi, sanat tarihçisi, sanat sosyoloğu, v.s. yetiştirmek değil, her bireye estetik bilinç kazandırmak, yaratıcı gücünü ortaya çıkartmak ve eğitmektir.

Sanat eğitimi bireyin gelişiminde, estetik bilincin oluşmasında, diğer tüm alanların işleyişinde bireye sağladığı katkılarla genel eğitimin önemli parçalarından biri olarak üzerinde önemle durulması gereken bir alandır. Bu önem göz önüne alındığında okullarda görsel sanatlar dersi kapsamında sanat eğitiminin ne derece amacına ulaşabildiğini ve çocuğun gelişiminde rol oynayan ekonomi, çevre, aile gibi etmenlerin çocuğun sanatsal gelişiminde ne gibi paylara sahip olduğu dikkate alınması gereken noktalardandır. Bu araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin sanatsal gelişimi de göz önüne alınarak, gelişimlerine ve bireysel farklılıklarına etki eden etmenlerin incelenmesi, bu etmenlerden biri olan sosyo-ekonomik durumun, çocukların görsel sanatlar dersine karşı tutumlarında yarattığı etkinin ne olduğunun bilinmesi önemlidir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini, “5.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine karşı tutumlarında sosyo-ekonomik durumun etkisi var mıdır?” oluşturmaktadır.

1.1.2. Alt Problemler

1. Araştırmaya katılan tüm ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik genel tutumları nasıldır?
2. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında öğrenim gördükleri okul değişkenine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında evin aylık gelirine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında oturdukları evin kendilerinin veya kira olma durumuna göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında kendilerine ait odalarının olup olmadığına göre anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında ailenin resim malzemelerini temin edip edememesine göre anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2 Amaç

Araştırma tarama modeline uygun olarak düzenlenmiştir.

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde, olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir” (Karasar, 2012, s. 77).

Ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisinin olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.3. Önem

1. Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik genel tutumlarını ve bu tutumlarında sosyo-ekonomik durumun belirleyici olup olmadığını öğrenmek,

2. Elde edilen bulguların Milli Eğitim Bakanlığının Görsel Sanatlar Dersi ile ilgili çalışmalarına ve ders öğretmenlerine katkı sağlayacağı,
3. Konu ile ilgili yapılacak yeni araştırmalara ışık tutacağı umulmaktadır.

1.4. Sayıtlar

1. Öğrencilerin “Kişisel Bilgi Formu” na samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
2. Öğrencilerin “Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” ne verdikleri yanıtlarda gerçek düşünce ve görüşlerini ifade ettikleri varsayılmıştır.
3. İstanbul İli Kağıthane İlçesindeki Cemil Meriç Ortaokulu, Ali Fuat Cebesoy Ortaokulu ve Zişan Alkoç Ortaokulunda 5.sınıfta okuyan 300 öğrenciden oluşan örneklem, evreni temsil edici niteliktedir.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışmanın sınırlılıkları şöyle belirlenmiştir.

1. Bu çalışma ortaokul 5.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumları ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma zaman açısından 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Bu çalışma İstanbul ili Kağıthane ilçesindeki 3 ortaokul ile sınırlıdır.
4. Bu çalışma İstanbul ili Kağıthane ilçesindeki 3 ortaokulda 5.sınıfta öğrenim gören 300 öğrenci ile sınırlıdır.

BÖLÜM II: ALAN YAZIN

2.1. Sanat ve Eğitim

Sanatın gerçek değerlendirmesi ile sonuçlanacak yol, eğitimden geçer. Sanatı belli bir kitlenin tekelden kurtarmak adına verilen çabada ileri düzeyde bir basitleştirme yolunu seçmek yerine, estetik yargı gücünü genişletmek gerekir. Bunun için de eğitime önem verilmelidir (Hauser, 1984).

2.1.1 Sanata Bakış

İnsan hangi çağda olursa olsun ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına varlıklardan yararlanmak için zekasını kullanmış ve doğayı değiştirme yoluna gitmiştir. Tarihin ilk çağlarında insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için barınak yapma, hayvanları evcilleştirme, ateş yakma, ekin ekme gibi faaliyetlerle gereksinimlerini karşılamışlardır. Bununla kalmayıp zekasını kullanarak güzellik duygusunu geliştirmiş ve yaptığı nesneleri aynı zamanda güzel biçimlere sokmuştur. Bu da birçok sanat çeşidinin doğmasını sağlamıştır. Maddenin biçimlendirilmesiyle heykel, taşa veya tahtaya duyguların kazınmasıyla resim, hislerin seslerle anlatılmasıyla müzik, çeşitli oyunlarla tiyatro ve yazının icadı ile de edebiyat sanatı başlamıştır (Kılıçkan ve Kılıçkan, 2011).

Sanatın ne olduğuna verilen ilk yanıt sanatı yansıtma ve taklit olarak görme yönündeydi. Bu eğilim Platon'un yansıtma (mimesis) olarak tanımladığı görüşten gelir. Onun felsefesine göre, beş duyumuzla algılayabildiğimiz maddesel dünya düşünce ile kavranabilen mükemmel bir gerçekliğin kopyasıdır. Bu yüzden sanat, duyularla algıladığımız ve kendisi bir taklit olan nesnelerin, insanların yansımalarıdır. Platon sanatçının yaptığı işin dünyaya ayna tutmak olduğunu söyler. Yani sanatçı kopyanın kopyasını sunuyordur. Bu yüzden de sanat yapıtı gerçeği yansıtmaz, insanları hakikate götürmez, hakikatten uzaklaştırır (Moran, 2004). Platon'a göre sanat bir bilgidir ancak doğruluğu içeren aklın sağladığı bir bilgi değil, aldatıcı, belirsiz, duyuşal bir bilgidir (Tunalı, 2003).

Platon'un öğrencisi olan Aristoteles ise bu konuda farklı düşünmektedir. Aristoteles'in, insanın tutkularından arınması anlamına gelen katharsis kavramı; seyircinin izlediği bir tragedyada orada uyandırılan duyguların harcanması ile insanın psikolojik açıdan daha sağlıklı hale gelebildiğidir. Böylece insanlara yararlı olduğunu işaret ederek sanatı savunmaktadır (Moran, 2004). Gerçekten de sanat yapıtı karşısında duyulan haz ruhumuzu arıtır. Bir konser salonundan çıktığımızda, kendimizi evrenselleşmiş, mutluluk kazanmış bir insan olarak duyarız. Sanat yapıtıyla kurduğumuz ilişkide duyduğumuz estetik haz, bizi gündelik yaşamın dışına çıkarır (Tunalı, 2003).

Sanatın yüzyıllar boyunca Platon ve Aristoteles'e dayanan bu temel iki tanımından sonra, farklı kuramlarla ilişkili olarak değişik tanımlarla ifade edildiği bilinmektedir. Bazen sanat dışavurum, ruhsal ve duygusal bir anlatımdır, bazen de biçimlerden oluşan bir düzenlemedir; kimi zaman da işlevselliği ile tanımlanan bir olgudur. Sanatın kesin bir tanımını yapmak olası değildir. Sanatçılar ve düşünürler sanatı, insanlığın bilinen yazılı geçmişinin başlangıcından beri çok çeşitli ve farklı algılamış ve ifade etmişlerdir (Özsoy ve Alakuş, 2017).

Rönesans'tan sonra sanatın yansıtma olduğu fikri yeniden canlanmıştır. Aristoteles'i izleyen neo-klasikler onun görüşünü farklı şekillerde yeniden yorumlamışlardır. Bunların en önemlilerinden biri sanatın genel tabiatı yansıtması kuramıdır. Burada kastedilen yalnız doğa değil insan tabiatıdır. İnsanların ortak olan yönlerinin (duygu, tutku ve savundukları değerler) zaman, mekan ve bölgeye göre değişmeden sunulması her çağda anlaşılır olmasını sağlar ve özü yansıtmış olur. Ancak bu şekilde gerçeklik anlatılabilir. İkinci önemli kuram ise; sanatın ideal olan tabiatı yansıttığıdır. Burada ise idealleştirilmiş tabiatın kasıt, gördüğümüz gerçek dünyayı değil, hayal edilen, mükemmel bir dünyanın yansıtılması gerekliliğidir. Kaba ve hoş gitmeyen şeyler yerine, güzel ve hoş olanın seçilmesi doğru olur ve asıl gerçeklikle karşı karşıya getirir (Moran, 2004).

Tarihsel olarak modernizmin ortaya çıkışı ile birlikte sanat, Platon'un taklit yani ayna yansıması resim anlayışından uzaklaşmıştır. Gerçeğe benzerliğin ölçütünü fotoğraf

belirlemeye başlamıştır. Fovizm ve Kübizm ile başlayan bu uzaklaşmayla birlikte, sonraki yıllarda kendine özgü üslupları olan birçok sanat akımı ortaya çıkmıştır (Danto, 2015).

Sanatsal yaratımda, sanatçının içinde bulunduğu toplumsal, siyasal, düşünsel temellerle yaşadığı çağ, koşullar ve olayların etkisi yapıtın sonuçlanmasına kadar ki süreçte belli bir paya sahiptir denilebilir.

Bulut (2003) bu duruma dikkat çekmiştir:

“Sanatsal oluşumda zaman dilimi gibi belli bir gruba, coğrafi bölgeye ait olmak da belirleyici olabilir. Hollandalı ya da Fransız olmak gibi. Ancak bu şekilde yapılacak olan anlatım ve anlam çözümlerinin, hiçbir şekilde yeterli olamayacağı da kesindir. Çünkü özellikle bölgesel değişimlerde dilin geçirdiği evrimler, sosyal değişimler, nesil farklılıkları, biçimi oluşturan öğelerdeki bazı sapmaları beraberinde getirir ve sanatsal yaratım sürecini etkiler” (s. 5).

Sanayi devrimi ve reformlar gibi radikal değişikliklerin siyasal ve sosyal sonuçları da sanatı etkileyen tarihsel gerçeklerdir. Bugün teknolojinin kullanımı ve internet gibi unsurların gelecek yıllarda yaratacağı değişimleri kestirmek, matbaanın kullanımından sonra ne gibi değişikliklere yol açacağını kestirmekten daha zordur. Günümüzde bilgiye ulaşma yolları ve teknoloji kullanımı her alanda farklı sonuçlara sahiptir. Sanat alanında kullanılan araç, gereç ve ortamı da etkilemektedir. Bu durum sanatçının daha geniş imkanlara sahip olmasını, ister teknoloji yoluyla, isterse de klasik yöntemlerle yaratım sürecine girmesini sağlamaktadır. Sanat üretimi asla makinelerin yapacağı bir iş olmayacaktır (Özel, 2003). Yirminci yüzyıl sanatçısı yeni gerçekliğin yaratıcısı, evrene düzen verecek olan insandır. Resimde görünen dünyayı arayanlar yirminci yüzyıl sanatına kapalı kalacaklardır. Yeni bir geleneğin olduğu her dönemde olduğu gibi, bugünün sanatçısı da yaptığı işin anlam ve amacını belirleyip temellendirme zorunluluğu duyuyor. Rönesans'tan beri sanatından sorumlu olan sanatçı bugün düşünmek zorunda olduğuna inanıyor ve insanlığı tehdit eden sorunlara karşı kayıtsız

kalmıyor. Yeni dünya sanatçıya yeni sorumluluklar yüklüyor (İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 2012).

Sanat, insanla var olan, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Sanatın temelinde insana has olan güzeli arama duygusu yatar. Sanat bu anlamıyla güzeli yaratma uğraşdır (Balcı, Y. B., 2004). İnsanlık tarihini tam ve kesin olarak bilemesek de, geçmişten bu güne gelen somut verilere baktığımızda, insanda daima biçimlendirme isteğinin var olduğunu görebiliriz. Çevresinde olup bitenleri anlamlandırmaya çalışan ilk insandan, günümüz modern insanına kadar bilim ve sanatta birçok başarı elde eden insan biçimlendirme yetisini sürekli geliştirmiştir (Yolcu, 2009). İnsanlık, tarihin her sahnesinde farklı anlatım biçimleriyle kendi varlığını, yaşayış ve düşünüş biçimini sanatsal yaratı olarak ortaya koymaktan geri durmamıştır diyebiliriz.

Kuşkusuz ki bu sanatsal yaratma, diğer yaratıcı etkinliklerden farklı, ayırt edici özellikler taşır. Bir insan başarısı olarak, geçici olanın insanın dünyasıyla bütünleşip benzersiz biçimde kalıcılaştırılmasıdır. Sanatsal yaratmayı, daha önce var olmayanın ortaya konulmasıyla, gerçekliğin boyutlarını zenginleştirip derinleştirmek şeklinde tanımlayabiliriz (Yetişken, 2009). Sanat, insanın kendisine karşı yarattığı ikinci bir doğadır; her şeyden önce insanın varolana bir karşı çıkışı, varlığa bir meydan okumasıdır (Bozkurt, 2013).

Sanatın insanlığın varoluşundan beri tüm zamanlarda, farklı alan ve biçimlerde bir ihtiyaç olarak kendini gösterdiği ve ortaya çıktığı, ortaya çıkan yapıtın sanat izleyicisine ne kattığı, sanatçının hangi sebep ve koşullarda ürettiği ve topluma katkısı tanımlanmaya çalışılmıştır diyebiliriz.

İnsan var olmasaydı sanat, sanatçı, sanat eseri gibi kavramlardan söz edemezdik. Sanatçıların tarihte doğayı yansıtarak başladıkları bu gerçeği arama serüveni yalnızca sanatın değil, aynı zamanda insanlığın varoluş ve kültür sürecinin bir göstergesi, izdüşümüdür.(Aykut, 2012). Sanatsız bir dünyayı düşünebilmemiz için, insanların olmadığı başka bir yeryüzü hayal etmemiz gerekir. İnsanla var olan sanat, insanla var olmaya devam edecektir. Toplumların değişmesiyle, değişen ve artan gereksinimlerin

sanatın itici gücüyle somut ifadelere dönüşmesi, toplumların kültürlerinin göstergesidir (Ünver, 2011).

Sanat sözlük anlamıyla bir duygunun, tasarımın ve güzelliğin ortaya çıkmasında ve anlatılmasında kullanılan yöntemlerin tümü veya bu anlatım neticesinde ortaya konan yaratıcılıktır (Özsoy ve Alakuş, 2017).

Sanat, doğada bulunan nesnel gerçekliklerle insanın arasındaki estetik ilişkidir. Bu ilişki üç aşamada oluşur. Birincisi; sanatçının renk, hareket, ses ve fiziksel dış tepkiler gibi maddi özellikleri algılamasıdır. İkincisi; algıladığı bu maddi özellikleri estetik amaçlar dikkate alınarak hoşla giden formlara dönüştürmesidir. Üçüncüsü; sanatçıda daha önceden var olan heyecan ve duygu durumlarına yeni algıların uydurulmasıdır (Mülayim, 1994; aktaran Yolcu, 2009). Sanatın insana olan etkisi aslında tüm dünyada aynı evrensel karakteri taşır. İnsanın duygu ve davranışlarına, manevi durumuna, estetik beğenilerine ve entelektüel yaşamına olumlu anlamda güçlü bir etki gösterir (Kurbanov, 2003).

Sanat insana özgüdür ve sadece insana bağlıdır. Hayvanlar doğanın döngüsüne bağlı olarak, etik ve estetik yapılardan bağımsız olarak yaşarlar. Bu noktada sanatın insan için sadece üretmek değil, yaratmak olduğunu da vurgulamak gerekir. Çünkü üretmek hayvanlar için programlı bir faaliyet olarak kendini gösterir ve tekrarlamaya dayanarak uzun zaman içinde biçim değişikliği göstermez. İnsanın biçimlendirme isteği ise; temel ihtiyaçlarını her zaman aşabilir ve ürettiği nesnel zengin ve farklı biçim çeşitlendirmeleri ile kendini gösterir. İnsanın yaratıcılığı ile hayvanın üreticiliği arasında ciddi bir nitelik farkı vardır ve sanatın farklı bir tanımlanmasını gerekli kılar (Mülayim, 1994; aktaran Yolcu, 2009).

Sanat, daima insan hayatında üzerinde durulan ve tartışılan bir olgu olmuştur. Sanattaki yaratıcılığın içine, bilimdeki yaratıcılıktan daha farklı etmenler girmektedir. Bilim ve teknoloji alanlarındaki yaratıcılığın öğelerinden yenilik, özgünlük ve buluşun, sanatta tek başına yeterli olmayacağı açıktır. Sanatta yaratıcılık imgelerle düşünmeyi gerektirir. Dış dünya yoluyla sanatçının zihninde, insan algısının doğal gereği olan imgeler

meydana gelmektedir. Bu durumda gerçeklikten nesnel olarak edinilen görsel ve duyuşsal izlenim öğeleri, her sanat yapıtında yer almaktadır (San, 2004).

Hangi türden sanat eseri olursa olsun, ondan tat alabilmek için öncelikle sanat ürününün kavranması gerekir. Eserden elde edeceğimiz hazzın oranı, o eseri anlayıp kavramamızla doğru orantılı olarak artacaktır. Bu yüzden eseri olabildiğince anlamak gerekir. Bunu sağlamanın yolu ise; araştırıp irdelemek, sezgi ve izlenimleri söze döküp başkalarına iletir hale gelmekten geçer. Gerçek her sanat eseri geleneğe bağlılığı kadar onu yadsıyıcı bir özellik de taşır. Bundan dolayıdır ki, sanat eseri hem tarihsel süreç içinde yer alır, hem de benzeri olmayan tek bir olgudur. Sanatçının özgün yapısından gelen, bilindik biçim ve kalıplarla uyuşmayan, fakat bir yandan da yeni bir gelenek oluşturacak öğeler taşıyan yeni anlatım halinden haz duyabilmek, çok da kolay olmamaktadır. Çünkü beğeni yeteneği dediğimiz eğilim değişim ve ilerleme kaydeder. Bu açıdan, tanıdık beğeni ölçülerini zorlayan, hatta kimi zaman olumsuz estetik yargılar verdirten birçok yenilik, onları alttan besleyen ilke ve nedenler anlaşıldıktan sonra, içimize yeni kapılar açarlar, beğeni sınırlarımızı biraz daha genişletip, bizi yenilikleri daha sağlıklı kabul edebilir bir düzeye ulaştırırlar (Cömert, 2010).

İnsan yaşamı boyunca az ya da çok, bilerek veya bilmeyerek sanatla ilişkilidir. Günlük yaşam rutini içerisinde insan herhangi bir sanat nesnesi ile karşı karşıya gelebilir. Okuduğu bir dergi veya kitabın kapak tasarımı, gördüğü bir ürünün tasarımı, gittiği mekanda karşılaştığı muhteşem çini bir vazo, yolculuk yaparken dinlediği müzik ya da izlediği bir tiyatro sanatın hayatımızın her alanında olduğunun göstergesidir. Fizyolojik ve psikolojik olarak duyulan eksikliklerin yerini dolduran sanat, insanın vazgeçemeyeceği ihtiyaçlardan biridir (Mercin, 2011)

2.1.2. Eğitim Kavramı

Eğitim toplumun bir kurumudur. Bu kurum bireyler arasında gerçekleşen eğitimle ilgili ilişkileri anlatır. Toplum oluşturulan her bireyin kendinden beklenen eylemleri yerine getirmesini, yaşamını sürdürebilmesini, toplum içinde bir konum elde edebilmesini sağlayacak davranışları öğrenmesi gerekir. Uygur toplumlarında bu davranışların aile

içinde veya kendi kendine öğrenilmesi zor olduğundan bireyler arası eğitsel ilişkiler oluşur. Böylece eğitim kurumsallaşmaya başlar (Başaran, 1996).

Biyolojik yönden insana özgü yetilerle dünyaya gelen insan yavrusunun “insanlığa aday biri” olarak topluma kazandırılması eğitim ile gerçekleşir. Hayvanların varlığını sürdürmesi içgüdüsel davranışlarına bağlıyken, insan soyunun devamlılığını sağlaması eğitime bağlıdır. Eğitim, toplumun kültür birikimini ilk başta genç kuşaklara –ve önce de okulda- aktarmaktır (Tanilli, 2005).

Bireyin doğuştan getirdiği yetenekler, kendisinde oluşan davranış değişikliklerinin artmasıyla gelişmiş olur. Bu anlamda eğitim yeteneklerin geliştirilmesi ve ortaya konması demektir. Davranış değişikliklerinin niteliği ve sayısı, bireyin doğuştan getirdiği yetenekleri ve içinde bulunduğu çevrenin kültürel düzeyi ile ilişkilidir. Bireyin yeteneklerini son aşamasına kadar geliştirebilmesi için, ona iyi koşulların sağlanması gerekir. Bu anlamda nitelikli insan kaynağı sağlamada, etkili bir eğitim önemli bir araç olmaktadır (Öncül, 2000; aktaran Özsoy ve Alakuş, 2017).

Toplumların gelişmesiyle bireylerin öğreneceği davranış, beceri ve bilgiler de artar ve karmaşıklaşır. İkel toplumların gereksinimleri gelişmiş toplumun istek ve beklentilerinden çok daha azdır. İstek ve beklentilerin çoğalmasıyla toplumun amaçlarını gerçekleştirecek planlı bir eğitim örgütlenmeye başlamıştır. Oluşan bu örgütlü eğitim, toplumun eğitim sistemini oluşturur. Toplumun üyelerinin eğitsel ilişkilerini düzenleyen ve karşılayan bu toplumsal birimlere farklı isimler verilse bile, her biri genel olarak okul niteliğindedir (Başaran, 1996).

Eğitimin tarihine baktığımızda köklü ve çeşitli bir geçmişi olduğunu görürüz. Eski zamanlarda bilimler daha çok felsefe içinde yer alır ve filozofların sorun alanına girerdi. Anlatımını felsefede bulan eğitim, daha önceleri ise uygulamayla sınırlıydı. Eğitimin anlatımının felsefede arandığı, uygulamanın ise yaşam içinde doğrulanabildiği zamanlarda, eğitim üzerine düşünenler ile eğitimi uygulayanlar arasında sağlam ve köklü bir işbirliği yoktu. Filozoflar iyi eğitimin nasıl olabileceğini düşünürken, eğitimi uygulayanlar ise geleneksel usullere başvuruyorlardı. Sonraları ise tıpkı diğer bilim

alanları gibi eğitimbilim olarak kuram ve uygulama bir araya getirildi. Eğitimbilime ek olarak psikoloji alanı, eğitim ve eğitimciye en büyük desteği sağladı (Timuçin, 2013). Bireylerin gelişimi ile ilgilenen eğitim ile bireylerin davranışlarını inceleyen psikoloji bilimi arasında çok yakın bir bağ vardır. Çünkü istendik yönde insan davranışını geliştirmek isteyen eğitim, insan davranışlarının nasıl oluştuğuna yanıt arayan psikolojiden yararlanmak zorundadır. Psikolojinin bulguları, insanın gelişim ve öğrenme hakkındaki özelliklerini eğitimbilime sağlamaktadır. Bunların yanında bir eğitimcinin psikolojinin temel kavramlarını bilmesi hem kendi davranışlarını okumasına, hem de öğrencilerin davranışlarının nedenlerini çözümlenebilmesine yardımcı olacaktır (Külahoğlu, 2014).

İnsanın eğitime ihtiyaç duyması, az çok yerleşik hayata geçmesiyle başlamıştır. Yerleşik hayata geçen insan tarımla uğraştığından belli yaşam usullerini tasarlayan, belli ölçüde düşünen insandır. Yerleşmemiş insan ise bazı basit yaşam usulleri dışında öğrenmeye ihtiyaç duymaz. Eğitim, belli bir gelişmişlik düzeyine gelindiğinde ve içgüdüsel davranışların ötesine geçildiğinde başlar ve bu eğitimin gündelik hayata fayda sağlayacak ölçüde olması yeterli görülür (Timuçin, 2013).

On dokuzuncu yüzyıldan önce çağın önemli eğitim kuramı reformcuları, dönemin yanlışlarına karşı çıkıp eğitim anlayışını demokrasiye götürme çabası içindeydiler. Ancak dönemin koşullarında konu edindikleri düzenlemeler ancak soylu ailelerden gelen çocukların ulaşabileceği imkanlarla sınırlıydı (Russell, 2001). Uygarlığın ortaya çıkışından bu yana sınıflar arası eşitsizlik varlığını sürdürmüştür. Sınıflar arası eşitsizliğin var olduğu bir toplum yapısında, çoğu çocuk sadece kendi yetenekleriyle değil, ailesinin sahip olduklarıyla da çevresinden saygı görür (Russell, 2017).

Fransız devrimi ile birlikte eşitlik idealinden yola çıkarak tüm halka yayılan bir eğitim düşüncesi varlığını gösterir. Bu düşünce ile çoğunluğun eğitimin nimetlerinden faydalanması sağlanarak, demokratik bir eğitim anlayışına ulaşmak hedeflenmiştir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile eğitimin temel bir insan hakkı olduğu ilan edilmiştir. Tüm ülkelere sunduğu yönlendirme ile hedeflenenin sadece bilgi

aktarımı yapmak değil, insanların yeteneklerini geliştirmede ve kendi yeteneklerinden yararlanmada onlara yardımcı olmak olduğu görülür (Tanilli, 2005).

Eğitim sisteminin, milli kalkınma amaçlarına, ülkenin ekonomik yapısına, toplumsal yapısına ve eğitilenlerin gelişim düzeylerine göre işleyebilmesi gerekir. Bu sebeple eğitimin kendini devamlı olarak bilimsel yöntemlerle yenilemesi ve çağdaşlaşması gerekir (Başaran, 1985; aktaran Yılmaz, 2011b).

2.1.3. Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi bireyin yetenek ve yaratıcı güçlerini, duygularını, algılarını ve gözlemlerini ifade etme çabası olarak tanımlayabiliriz. Bireyin yetenek ve gereksinimlerine yanıt oluşturması, sanat eğitiminin başlangıç noktasıdır (Söylemez, 2004).

20. yüzyıldan bugüne sanat eğitimi kavramı, geniş ve genel anlamda tüm sanat alanlarını ve biçimlerini kapsayan, hem okul içi hem okul dışı yürütülen yaratıcı sanatsal eğitimi tanımlamaktadır. Dar anlamıyla bakıldığında ise okullarda ve sanat ile ilgili bölümlerde okutulan bu alana yönelik dersleri tanımlar (San, 2010). Bu dar anlamda görsel sanatların eğitim ve öğretimiyle ilgilenen sanat eğitimi kapsamı içinde; uygulamaya dönük sanat faaliyetleri, sanat tarihi, estetik ve sanat eseri inceleme yer alır. Ayrıca malzeme ve atölye donanımı ile öğretim programları, çalışma düzeni ve değerlendirme gibi yöntemle ilgili konuları da içerir. Geniş anlamıyla eğitim biliminin bir dalı olan “görsel sanatlar eğitimi “ sanat ve estetik ile sanat tarihinin eğitim öğretimiyle ilgili tüm sorunlarıyla ilgilenir. Sanat öğretiminin araştırma konuları içinde, sanatta öğrenme ve yaratıcılık ile bireyin sanatsal ve estetik gelişimi yer alır. Kısaca sanat eğitiminin yöntembilimi ile ilgili sorunlara psikoloji, felsefe, antropoloji ve sosyoloji gibi bilim dallarıyla ilişki kurarak üst düzeyde çözümler ararken bu çözümleri de uygulamaya sunar. Bu dalların yöntem, teknik ve bilimsel araştırmalarından yararlanarak kuramını oluşturur (Kırıçoğlu, 2005). Sanat eğitimi, yaygın ve kapsamlı anlamında kullanıldığı özel olarak belirtilmediği sürece, “plastik sanatlarda verilen

eğitim “ Şeklinde anlaşılmaktadır. Her iki anlamında da yetiŐkin eğitiminden ziyade, yetiŐmekte olanların eğitim s¼reci i¼erisinde ele alınmaktadır (San, 2010).

Genel eğitim i¼erisinde ¼nemli bir yere sahip olan sanat eğitiminin, kendine has ilkeler ve bir takım kurallara sahip olduğu kabul edilmelidir. Bu y¼zden okullarda verilen sanat eğitimi dersleri i¼in uygun ortamlar oluşturulmalı, sanat derslerinin programları geliştirilmelidir. Yaygın anlamıyla sanatın t¼m dallarını kapsayan genel sanat eğitimi, sanat tarihi, sanat eleŐtirisi, estetik, sanat felsefesi, sanat psikolojisi, sanat sosyolojisi ve m¼ze eğitimi gibi alanların hepsinden faydalanmalıdır (Aydemir, 2016).

Toplumsal yaşamın en ¼nemli unsurlarından biri olan sanatı ¼retmek, anlamak ve ilgi duymak insanın doğasının gereğidir. İnsanın varlığının ifadesi, keŐfedilecek bir d¼nya yaratmanın yoludur. Sanat eğitimi, bireylerin yaratıcı g¼çlerini ortaya ¼ıkarmayı, b¼ylece estetik kaygı ve d¼Ő¼nce potasında geliŐmelerini, sanata y¼nelik ¼n yargılarını kırarak sanattan anlayan ve destekleyen, se¼kin bir sanat t¼keticisi olarak yetiŐmelerini hedefler (Artut, 2010).

Sanat eğitimi, ¼ocukların estetik duyarlılıklarını geliŐtirerek, kendi potansiyellerini tanımalarında onlara liderlik eden, yaratıcı bireyler olmalarını sağlayan bir eğitim sistemidir. Yaratıcılık ve estetik duyarlılığın gelişmesi toplumu gerilemekten ve sıradanlaŐmaktan kurtaracaktır. ¼ok y¼nl¼ d¼Ő¼nebiyen, dayanıŐma duygusu y¼ksek, sorumluluklarını bilen, ¼retici bireyler ancak bu yolla yetiŐir. Bu da toplumumuzun y¼celmesi ve mutluluğuna giden en ¼nemli yoldur (G¼kaydın, 1998).

Sanat eğitimi, bireyin yaratıcı g¼c¼n¼ ortaya ¼ıkartarak kendini ifade edebilmesini, araştıran, merak eden, g¼zlemleyen, deneyen ve ¼öz¼m ¼retebilen y¼nlerini geliştirmesini, ¼retken ve ¼alıŐkan olmayı, hem zihinsel hem duygusal y¼nlerini besleyerek sosyal ilişkilerinde doğru iletişim becerileri geliştirmesini sağlamada yardımcı olur denilebilir.

Bireyin kendini renk, ¼izgi, bi¼im, yazı ve s¼z ile anlatması hayatını daha renkli kılar ve kolaylaştırır. Hayattan daha ¼ok zevk alarak mutlu yaŐamasına yardım eder. İnsanın

farklı yollarla kendini anlatarak çevresiyle iletişim kurması özel bir eğitim alanıdır. Sanat eğitimi yalnızca bu alanda yetenekli bireyler için değil, herkesin gereksinimi olan bir eğitimidir. Kendi amacı, yöntemi, konusu, tekniği ve araç gereciyle ayrı bir bilim dalıdır. Ayrıca güzel sanatların farklı alanlarında öğrenci yetişmesini konu edindiği için iç içe geçmiş bilim dalları zinciridir (Başaran, 1996).

2.1.3.1. Sanat Eğitiminin Gerekliliği

Ressam Mondrian, yaşamın gerçeklikten yoksun olduğu bir dengenin yerini sanatın sağladığını ve zamanla yaşamın dengeye kavuşmasıyla sanatın ortadan kalkarak yerini gerçekliğin alacağını ileri sürüyordu. Bu düşünce sanatın insan ve çevresi arasında bir denge sağlaması yönünden aslında niteliğini ve gerekliliğini tanıyan bir düşüncedir. Çünkü en gelişmiş toplumlarda bile kusursuz ve sürekli bir dengenin varlığı söz konusu olamayacağına göre, sanat tıpkı geçmişte olduğu gibi, gelecekte de gerekliliğini sürdürecektir. Sanatın görevi tek bu tanımla sınırlanamaz. Sanatın başlangıcındaki görevleri ile toplumun değişmesiyle ortaya çıkan yeni görevleri birbirinden farklıdır (Fischer, 2017).

Sanatın insanla çevresi arasında bir denge sağlaması düşüncesinden yola çıkarak, sanatın sağladığı dengenin ve işlevinin değişen toplumlara göre farklılık gösterdiğini, günümüze gelene değin bilim ve teknoloji ile gelişen ve değişen dünyada sanatın eğitim sisteminde yer alarak bireylerin yaratıcı potansiyellerini açığa çıkartmada önemli bir rol üstlendiği söylenebilir.

Toplumların geçmişten bugüne tarihi incelendiğinde, sanat ile toplumun sürekli olarak etkileşim içinde olduğu görülecektir. Bu etkileşim sanata ve sanatçıya farklı niteliklerde yansır. İnsanın toplumsallaşmasında, düşünce sistemlerinde, sanatsal kültürün oluşmasında, estetik beğenin gelişmesinde ve insanın duygusal dengesini bulmasında bu etkileşim kendini göstermektedir (Tezcan, 2003; aktaran Yılmaz, 2011c).

“Sanatı niçin öğretmeliyiz?” sorusu; bireyin, toplumun ve kültürün ihtiyaçlarına anlamlı cevaplar bulmak için sorulur. Okul ortamında çocuğa sanat ve kültür eğitimiyle

neyin niçin öğretilmesi gerektiğinin çeşitli yanıtları vardır. Bu yanıtlardan biri diğer dersler gibi okul programlarında yer alan bir ders olmasıdır. Bir diğeri eğitsel değerinin öğretim değerinden daha ağırlıklı olmasıdır. Bu değer sağladıkları arasında yaratıcılık ve hayal gücünün gelişmesi, duyguların dışavurumunun sağlanması, dengeli bir kişilik oluşturmaya yardımcı olması ve yurttaşlık bilinci geliştirmesi gibi unsurlar yer alır. Bu yönüyle geniş kapsamlı bir eğitim alanıdır. Üçüncü yanıt ise sanat eğitiminin kendi başına bir disiplin alanı olmasıdır. Yani sanat okullarda öğretilmeyi hak eden bir değere sahiptir. Okul programlarındaki varlık nedeni sanatın kendisidir. Sanatın öğretilme gerekçelerine verilen bu üç yanıt da anlamlı ve geçerlidir (Kırıçoğlu, 2009).

Sanat eğitimi çocuğun kendine güvenmesinde ve kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar. Atölye ortamlarında paylaşma, sorumluluk ve malzeme kullanımı gibi beceriler edinir. Sanat eğitimi çocuğa, kendini özgürce ifade edebilmeyi öğrettiği gibi özgün, taklitten uzak, yaratıcı ve olayları çok yönlü düşünüp değerlendirmeyi de öğretir. Kendini yenileyebilen, toplumla bütünleşmiş bireylerin yetişmesinde sanat eğitimi vazgeçilmez bir dünyadır. Teknoloji devrini yaşadığımız çağımızda belki de en fazla sanat eğitime ihtiyaç duyuyoruz. Makineleşmenin yol açtığı monoton ve hızlı yaşam, kişilerin ruhsal boşalma yaşayamamaları modern toplumların daha fazla sanat eğitime ihtiyaç duymalarına neden olur (Vural, 2011a).

Vedat Özsoy (2007) Sanat eğitiminin toplum için yararını aşağıdaki şekliyle sıralamıştır.

- İnsanlığın geçmiş ve bugün ki deneyimlerini anlamak.
- Başkalarının düşünme biçimlerine, kendini ifade etme yöntemlerine saygı duyarak uyumlu olmayı öğrenmek.
- Her bireye özgü gelişime açık, çözümlenmeli ve açıklama sırası getiren araçlar sunan sanatsal problem çözme stillerini öğrenmek.
- Sanatın etkilerini, kültürü yaratma ve yansıtma gücünde; yaşam içinde kullanılan tüm tasarımların bıraktığı estetik etkisinde; düşünce ve eylemin içinde yer aldığı zengin dünyası ile anlamak.

- Standart olmayan yanıtların içinde olduğu biçimde karar almak.
- Söze dayanmayan iletişimi tahlil etmek, kültürle ilgili ürün ve sorunlar hakkında bilgili yargılar yaratmak.
- Duygu ve düşünceleri üslup çeşitliliği içinde iletmek, sınırsız bir güçle kendilerini açıklama ortamı vermek (s. 52).

Günümüz eğitim sisteminin amacı öğrencilere sadece belirli bilgilerin verilmesi, belirli becerilerin kazandırılması değildir. Edindiği bilgi ve becerilerden sentezle yeni ve farklı fikir ve ürünler ortaya çıkartarak, gerektiği zaman kazandığı bu davranışları başka yerde uygulayabilmesidir. Bu davranış biçimiyle dünyayı algılayabilmek ve gerekli kazanımları elde edebilmek sanat yoluyla sağlanır (Yılmaz, 2011a).

Sanat eğitimi, yaygın olarak düşünüldüğü gibi sadece yetenekli öğrencilerin eğitimi ve sanatçı yetiştirmeye yönelik bir eğitim değildir. Her birey için gerekli bir kişilik eğitimi, kişinin sanat yoluyla eğitimi yani bireyin estetik eğitimidir. Sanat eğitimi, geniş anlamda bireyin gelişmesini kapsayan en güvenilir ortamdır. Sanat eğitimi yoluyla, çocuğun çevresi ile özellikle de kültürel çevresi ile iletişimi ve etkileşimi daha güçlü ve daha anlaşılır olacaktır. Çağdaş sanat eğitimi, bireylerin ve toplumun yaşadıkları çevreye daha duyarlı olmalarına, çevresi ile faydalı etkileşim içine girebilmelerine, estetik ihtiyaçlarını karşılama, ürün ortaya çıkarabilme, yorumlama güdülerini doyurma, yaşantılarını daha anlamlı hale getirebilmelerine sanatsal etkinlikler yoluyla olanak tanımaya yönelik bir düşüncededir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Görsel sanatlar eğitimi, insanın becerilerinin ve yaratıcı yönünün açığa çıkmasını sağlar ve özgün fikirlere sahip, üretken bireyler yetiştirir. Bu yüzden modern toplumlarda eğitim sisteminin bir parçasıdır. Öğrenciler görsel sanatlar derslerinde görsel biçimlendirme yaparlar, görsel kültürlerine yeni bilgiler eklerler ve müze bilinci kazanırlar (Danış, 2011).

Sanatın ihtiyaç ve gerekliliğini Boydaş (2007) şu şekilde sıralamıştır.

- Sanat içimizdeki doğal yetenekten doğar ve yaratmak, bunları paylaşmak içimizde kendiliğinden var olan doğal bir yetenektir.
- Değer atfedilebilecek deneyimlerle geçecek bir yaşam herkesin isteğidir ve sanat gündelik yaşamın kalitesini artıracak deneyimleri besleyen biricik alandır.
- Herkes zihinsel, fiziksel ve duygusal bir dünyada yaşar. Bu gelişim alanlarına etki eden sanat, duyarlılığı besleyen çok önemli bir dinamiktir.
- İnsanın yaşamının oluşmasına deneyimleri yardımcı olur. Sanat bu deneyimlerin ifade edilmesi, değerlendirilmesi, yeniden gözden geçirilmesi veya yeni eklemeler yapılması gibi biçimlerin somut ve duygusal yoludur.
- Sanatla ilgili alanlarda yaratıcılık sergileyebilmek için önce yeteneğe, sonra da yoğun bir çalışma temposuna ihtiyaç vardır. Sanat keşfetme yoluyla elde edilebilen, gelişmeye açık çok özel bir yetenek ve misyon gerektirir.
- İnsan birbirinden farklı özellikleri olan tekil bir varlıktır. Sanat içinde yaratıcılık olan yegane deneyimimiz için gerekli ortamı hazırlar.
- Kültürümüzde muhafaza etmek istediğimiz hususlar olduğu gibi, değiştirmek istediğimiz durumlar da vardır. Sanat kültür içindeki öğelerin korunma veya değiştirilme gereksinimini tayin eder.
- Evrende büyüme ve değişme devamlı bir süreçtir. Sanat tarihsel süreç içinde insanlığın geçirdiği değişimleri, evrensel büyümeleri aydınlığa kavuşturur.
- İnsan çeşitli yollarla yaratıcılığını sergilediğinde mutlu olur. Sanat eğitimi tüm güzel sanatlar alanlarında devamlı bir araştırma, deneme olanağı sunar.
- Sanat herkese ait ve herkesin yaşamının gerekli ve vazgeçilmez bir bölümüdür (s. 7-8).

Yaratıcı bir süreç olan sanat eğitimi, çocuğu özgür düşünme ve çalışmaya yönlendirerek kendi kişiliği ve istekleri doğrultusunda gelişmesini sağlamaya çalışır. Sanat eğitimi ortamı, kendini özgürce ifade edebilen çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar. Çocuk üreten, seçen, beğenen, yaşadığı toplumun üyesi olan bir birey olarak geleceğin temsilcisidir. Sanat eğitimi, geleceğe hazırlanırken toplumu ile bütünleşmiş, farklılaşan

koşullara göre kendini yenileyebilen, barışçıl, insancıl, özgür ve yaratıcı bireyler olarak yetişecek çocuklar için vazgeçilmez bir dünyadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Sanat, birçok soruna çözüm bulmada çocuğa yardımcı olur. Örneğin, çamurla biçimlendirme yapan çocuk, dengeyi kurabilmek için yer yer çamur ekleyecek veya çıkartacaktır. Karşılaştığı bu denge kavramıyla aslında matematiksel bir öğrenme yaşayacaktır. Küçük yaşta sanatsal etkinlikler yapma şansı yakalayan çocuk, yazı yazmayı öğrenmede zorlanmayacaktır, aksine daha kolay öğrenecektir (Striker, 2005).

Sanat yaşamın bir parçasıdır. Kimilerinin sandığı gibi yalnızca galeri veya müzelerde sergilenen nesnelere (resim, heykel, seramik v.b) ibaret değildir. Yaşam alanlarında nereye bakılırsa bakılsın bir tasarımcı ve sanatçının eserleriyle karşılaşmak mümkündür. Endüstriyel anlamda üretilen tüm ürünler ilk olarak bir tasarımcının yaratıcılığı ve çizimi ile ortaya çıkar. Yerleşim alanlarındaki yapılar, park ve bahçe düzenlemeleri mimar ve çevre tasarımcılarının ürünüdür. Yapıların iç tasarımları yine iç mimarlar tarafından oluşturulur. Kitap, dergi mizampajları, afiş, amblem, logo gibi tasarımlar grafik tasarımcıların eseridir. Birey günlük hayatta her gün karşılaştığı mimari ya da tasarım nesnelere çeşitli tepkiler verir. Verdiği tepkiler bireyin sanatla, tasarımla, estetikle ilişkisini başlatmış olur. Sanatla bunca iç içe olunan bir ortamda, bireyin yaratıcılığını açığa çıkarmak, onu her yönüyle yetiştirmek ve eğitmek, yeteneklerini geliştirmek, kendi kültür ve başkalarının kültürlerini tanımasını sağlamak için en doğru yol ve yöntem, ona sanat eğitimi vermektir (Özsoy ve Alakuş, 2017).

Sanat eğitimi bir “araç” konumu itibari ile çocuğun sanat yoluyla çok yönlü gelişimine önemli katkılar sunar. Ayrıca toplumun ortak değerleri anlamında çocuğun iyi bir vatandaş olarak yetişmesini sağlar. Sanat eğitiminin sağladığı ve başka bir alanın sağlayamayacağı bu gerekçeler, sanat derslerini bir öğrenme alanı olmaktan uzaklaştırmayacaktır. Öğrenme alanı olarak disiplin odaklı yaklaşımda sanat araç değil “amaç” konumundadır. Ders içeriklerini ve yöntemlerini belirleyen sanatın kendine özgü değerleridir. Sanat tüm boyutları ile öğretmenin öğreteceği bir konu alanıdır (Kırıçoğlu, 2009).

Sanat eğitimi konusunda atılacak yapıcı adımların ilki, sanat eğitiminin öneminin ve gerekliliğinin bilinmesidir. Bu sebeple, Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu ve Yüksek Öğretim Kurumu sanat eğitiminin kazandırdığı değerleri göz önüne alarak eğitimin her aşamasında gerektiği kadar programlarda yerini bulmasını sağlamalıdır. Eğitim denilince ülkemizde ilk başta akla gelen matematik ve fen eğitimidir. Oysa matematik eğitimi kadar çocuğun gelişiminde sanat eğitimi de önemlidir. Eğitim sistemi içerisinde, çocuğun alacağı sanat eğitimi hangi alanda olursa olsun gelişimine katkılar sağlayacaktır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

2.1.3.2. Sanat Eğitiminin Amacı

Ülkemizde çağdaş anlayışın hedefi olan ve sanat eğitimi ile kolayca kazandırılacak özgür, hoşgörülü, araştırmacı ve eleştirel olabilme, etik kurallar çerçevesinde davranabilme ve geleneklere sahip çıkma gibi değerler insancıl eğitimde aranan değerlerdir. Bahsi geçen bu soyut ve entelektüel değerler sanat eğitiminin belli başlı amaçlarındandır. Bu değerlere ulaşma süreci küçük ölçekte sanatı kavratılmak, sevdirmek ve bu yönde yönlendirebilmektir. Tabii ki bireyin sanatçı olması ya da sanat üretmesinin amaç olmadığı da belirtilmelidir. Tüm bu soyut değerler sanat aracılığı ile insanla bütünleşir, kısa bir süreçte heyecana dönüşür; sanatçı, sanat eseri ve izleyici arasında bir köprü oluşturarak görüşlerin çağdaşlaşmasını sağlar. Bu köprünün sağlamlaşması için bireyin entelektüel olarak iyi beslenmesi gerekir. Bu anlamda sanat izleyicisinin seçici olabilmesi şarttır. Bireyin gelişmiş olmasına bağlı bu noktanın çıkışı, gelişmenin koşulu olan düşünmeyi geliştiren eğitime bağlanır (Bulut, 1999).

Bireylerin sanatsal eğitimini karşılamada olanak sağlamak sanat eğitiminin temel amacıdır. Sanatsal eğitimi sağlama yükümlülüğünü okullar ve öğretmenler üstlenmiştir. Bu amaca ulaşmanın en etkin birincil koşulu, çocuğun, gencin veya yetişkinin sanatsal gelişim çizgisini öğrenmektir. Yani eğiteceğimiz insanın yetilerini ve sanatsal gücünü iyi bilmek gerekir (Kırıçoğlu, 2005).

Sanat eğitiminin öncelikli amaçlarından biri, bireye görmeyi, işitmeyi, tat almayı ve dokunmayı öğretmektir. Çevresini tam anlamıyla algılayıp biçimlendirmeye eğilmek

için bu gerekli ilk koşuldur. Sadece bakmak değil, ‘görmek’, sadece duymak değil, ‘işitmek’, sadece ellerle yoklamak değil, ‘dokunulanı duyumsamak’ yaratıcılık için gereken ilk aşamalardır (San, 2004).

Sanat eğitimi; estetik yargı yapabilmede bireye yardımcı olmayı amaçlarken, yeni biçimleri hissederek heyecanlarını doğru biçimlerde yönlendirebilmelerini öğretir. Demek ki sanat eğitimi salt sanatçı yetiştirmeye değil, her bireyi yaratıcılığa yönelterek bilişsel, bilgisel, duyuşsal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya da yönelmektedir (Yolcu, 2009).

Öğrencilerin örgün eğitim içerisinde, farklı yaş gruplarındaki yetişkinlerin ise yaygın eğitim yoluyla sanatsal yeteneklerini geliştirmek sanat eğitiminin kapsamındadır. Ancak sanat eğitiminde tek amaç öğrencilerin sanatsal yeteneklerini geliştirmek değildir. Her çocuğun örgün eğitim içerisinde sanat eğitimi alması, hayatının tüm alanlarında kullanabileceği davranışları kazanması için zorunludur. Bu anlamda en önemli katkı, estetik duyarlılığı olan, kişiliği oluşmuş, nazik, ince ruhlu ve saygılı bireylerin topluma kazandırılması olacaktır (Özsoy ve Alakuş, 2017). Sanat eğitiminde özgür ifadeye engel olabilecek tüm etmenlerin ortadan kaldırılarak, öğrencilerin yetilerini özgürce geliştirebilmelerine olanak sunmak gerekir. Bu doğrultuda amaç, kişiliğin uyumlu gelişmesi ve uyum içinde bir toplumun oluşturulmasıdır (San, 2010).

Sanatsal, eleştirel, demokratik düşünme, hümanizm, yaratıcılık, entelektüel gelişim, özgürlük, özgünlük, yurttaşlık bilinci ve kendini ifade etme gibi kavramlar sanat ve sanat eğitimi ile bire bir örtüşen kavramlardır. Bu kavramlar toplumsal gelişimin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Gelişen dünyada yaratıcılık ve özgünlük üzerine odaklanılmıştır. Bilgi çağının dinamikleri bu kavramlar üzerine kurgulanmıştır. Bu dinamikleri kapsayan en önemli alanlardan biri sanat ve sanat eğitimi alanıdır (Artut, 2010).

Çağdaş anlamda hazırlanmış ve uygulanan görsel sanatlar eğitiminin hedefi yalnızca sanatçı yetiştirmek ya da yaratıcılığı ortaya çıkarmakla sınırlı değildir. Amaç gelecekte Türkiye’nin ihtiyaç duyacağı bireyler yetiştirmektir. Sanatı ve sanatçıyı takdir eden,

sanattan haz duyabilen, kültürel araştırmalar içine giren, beğenileri ve güzellik anlayışı gelişmiş, ince ruhlu, hoşgörülü, saygılı, her çeşit çirkinlikten rahatsızlık duyabilen bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Bu hedefe dönük, okullardaki görsel sanatlar eğitiminin açık ve anlaşılır olarak tanımlanmış çok çeşitli amaçları olmak zorundadır. Bu amaçlar ayrıntılı ders ğretim programlarını destekleyebilecek temel bir mantık sunmuş olacaktır (zsoy, 2007).

2.1.3.2.1. Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları

1-8. sınıflarda görsel sanatlar dersinin genel amaçları dört farklı grupta toplanabilir. Peşkersoy ve Yıldırım (2011)'a göre, bireysel ve toplumsal amaçlar, algısal amaçlar, estetik amaçlar, teknik amaçlar olarak gruplanabilir.

A. BİREYSEL VE TOPLUMSAL AMAÇLAR

1. Öğrenciye yaşamı gözleme duyarlılığı kazandırmak,
2. Öğrenciye analiz ve sentez becerisi kazandırarak eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark ederek, kendini geliştirmesini ve kendine güven duymasını sağlamak,
4. Öğrencinin görsel biçimlendirme etkinlikleri ile kendini ifade edebilmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini müze, galeri, tarihi eser gibi kaynaklarla besleyerek geçmişine sahip çıkma ve geleceği yapılandırma bilincini kazandırmak,
6. Öğrencinin tüm alanlarda gösterebileceği yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin hem ulusal hem evrensel eser ve sanatçıları tanınmasını sağlamak,
8. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilinci kazandırmak,
9. Geçmişten bugüne gelen sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma duyarlılığı kazandırmak,
10. İşbirliği, paylaşım, sorumluluk alma, kendine olduğu kadar başkalarına da saygı duyma hassasiyeti kazandırmak,

11.Öğrencinin ruhsal sağlığını koruma, bedenine saygı duyma bilincinin gelişmesini sağlamak,

12. Öğrenciye duygularını, zevklerini ve aklını sorgulama bilinci kazandırmaktır.

B.ALGISAL AMAÇLAR

1. Öğrencinin algı ve hayal gücünü geliştirmek,

2.Öğrencinin görsel algılarını sanatsal anlatıma dönüştürmesine olanak tanımak,

3.Birikimlerini diğer farklı alanlarda kullanabilme yetisini geliştirmek,

4.Bilgi ve birikimini sanatsal çalışmaya dönüştürme kabiliyeti kazandırmak,

5.Karşılaştığı yeni durumlara karşı özgün çözümler bulma becerisi kazandırmaktır.

C.ESTETİK AMAÇLAR

1.Öğrenciye sanat ve sanat eserlerinin bir değer olduğunu kavratmak,

2.Geçmişten bugüne kalan sanat eserlerinden haz duyma ve koruma bilinci kazandırmak,

3.Öğrenciye sanat sevgisi kazandırarak bunu yaşamın tüm alanlarına yansıtabilmesini ve bir davranış biçimi haline getirebilmesini sağlamak,

4.Doğada bulunan veya insan eli ile üretilen nesnelere karşı estetik birikiminden yararlanarak değerlendirme yapabilme bilinci kazandırmak,

5.Öğrenciye estetik değerlerden faydalanarak kendini ifade edebilme yetisi kazandırmaktır.

Ç.TEKNİK AMAÇLAR

1.Öğrenciye araç gereçlerin kullanım becerisini kazandırarak kendini geliştirmesine olanak sunmak,

2.Değişik tekniklerin sonuçlarının etkilerini sezmesini ve bu farklılıklardan keyif duymasını sağlamak,

3.Farklı teknikler sayesinde elde edilecek anlatım zenginliğinin farkına vardırırmak,

4.Yeni teknikler arama arzusu ve cesareti kazandırmak,

5.Amacına uygun malzemeyi seçme becerisi kazandırmak,

6.Kendini ifade etme sürecindeyken karşılaşılabileceği sorunlara teknik çözümler bulma becerisi kazandırmaktır (s. 10-11)

Milli Eğitim Bakanlığı Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Klavuz Kitabındaki genel amaçlardan yola çıkarak eğitimciler için faydalı olabilecek özel amaçlar listesini ele alacak olursak (Clement, 1990; aktaran Özsoy, 2007);

- Çağdaş ve geçmiş kültürlerdeki sanatların anlam ve katkısının anlaşılmasını sağlamak
- Görsel, derinlikli ve kavramsal olarak, gerçeğin yapılanmasını sağlayan algısal yetenekleri geliştirmek
- Görsel imgeleri okuma ve değerlendirme yeterliliği sağlamak
- Etrafındaki görsel formları nitelik yönünden algılamasını ve imgesel anlamda yeniden oluşturma hassasiyetini geliştirmek
- Kendinin veya başkalarının yaptığı sanatsal çalışmalarla ilgili duygu ve düşüncelerini ifade etme yeteneği kazandırmak
- Görsel biçimlerin yaratıcı kullanımı sayesinde kişisel anlatım gücünün keşfini sağlamak
- Sanat alanlarına (tasarım, görsel, geleneksel sanatlar) kişisel bir yönelim oluşturmak
- Araç gereç kullanma yeteneği ve buna hakim olmanın temel kavramlarını anlamasını sağlamak
- Sanatsal çalışmasının nitelikli olması için yetenek ve gayrete bağlı bir ustalık hassasiyeti ve buna saygıyı oluşturmak olarak sıralanabilir.

Sanat eğitiminin amaçları ile hedeflenenler; öğrencilerin, yaratıcılığın ve sanatsal etkinliklerin doğasını tanıyarak özümsemelerini, görsel duyarlılıklarının gelişimini, duygusal ve bilişsel entelektüel etkinliklere bağlı sanatsal yaşantılar kazanmalarını, sorumluluk alabilmelerini sağlamaktır (Söylemez, 2004).

2.1.3.3. Sanat Eğitiminin Okullardaki Yeri

Ülkemizde sanat eğitiminden bahsedildiğinde ilk ve ortaöğretim kurumlarındaki görsel ve plastik sanat alanlarını kapsayan, resim, resim-iş, bugün ki adıyla görsel sanatlar dersi anlaşılmaktadır (Balcı, 2006).

Kuşkusuz ki eğitim çağdaş uygarlığa ve yeniliklere uyum sağlayabilmenin en önemli araçlarından biridir. Eğitim insana yapılan uzun vadeli bir yatırımdır. Bu yüzden amaçlarının doğru saptanarak doğru planlamayla yol alınması gerekir. Sanat da ancak eğitimle yaygınlaştırılabilir. Sanata eğitimde ne derece yer verildiği, toplumların sanata bakış açısını ve sanata verdikleri önemi de ortaya koyar (Özsoy, 2007).

Genel anlamda sanat eğitimi diğer disiplin alanlarını da kapsamaktadır. Ancak örgün eğitimde plastik sanatların iki ve üç boyutlu biçimlendirmeleri esas aldığı bir tanımın kanıksandığı görülür. “görsel sanatlar eğitimi “ şeklinde bir adlandırmanın bugün ilköğretim programlarında daha uygun olabileceği sanat eğitimcilerinin ortak görüş içinde olduğu bir tanımlamadır. Sanat eğitimi örgün eğitim kurumlarında uygulama ağırlıklı olarak kuramsal boyutu ile beraber yürütülür (Artut, 2010). Görsel sanatların içeriğinin gelişmesi ile birlikte; resim, heykel, baskı resim alanlarının yanı sıra bu alana video, fotoğrafçılık ve bilgisayar teknolojileri kullanılarak ortaya çıkan yeni ürünler de eklenmiştir. Günlük hayatın içine giren mimari tasarımlar, moda tasarım ve tekstil gibi alanlar bu yeni ürünler arasında yer alır. Hatta popüler sanat olarak nitelendirilebilecek çizgi film, çizgi roman, dövme, grafiti, afiş tasarım gibi alanlar da çevremizde karşılaştığımız görsel sanatlar ürünleridir (Gökay, 2003; aktaran Yılmaz, 2011a).

Ülkemizde, ilk ve ortaokullarda görsel sanatlar dersleri haftalık 40 dakika ile sınırlıdır. Ortaöğretimde de seçmeli ders olarak verilmektedir. Dolayısıyla bu eğitim süreci içerisinde çok az görsel sanatlar eğitimi alan bireylerin, bu dersin katkıları ve önemi hakkında fikir sahibi olmalarını beklemek de çok gerçekçi olmayacaktır (Özsoy, 2007). Öğrenme boş zaman doldurmak amaçlı uydurulmuş bir şey değildir. Sanatı veya okumayı öğrenmek bir ders saatine sığdırılmaz. Çocuklar okurken görsel izlenimler edinir ve resim çizer veya seramik çalışırken söze dayalı ve sembolik kavramları

öğrenme yeteneği kazanır. Sanatın diğer derslerin öğrenimini kolaylaştırması gibi bir faydası vardır, ancak sanatın değeri yalnızca bu boyuta indirgenemez (Striker, 2005).

Görsel sanatlar eğitimi toplum yapısını şekillendirmede önemli görevler üstlenmektedir. Geçmiş yıllarda resim, resim-iş gibi adlandırmaları olan bu dersin dar bir alanı kapsamından kaynaklı adı görsel sanatlar dersi olarak değiştirilmiştir. Bu derste öğrencilerin yaptıkları çalışmalar üzerine düşünmesini sağlayan, ezberci olmayan uygulamalar sunan, sorgulamanın ön planda olduğu ve aktif katılımın gerçekleştirildiği bir öğretim programı en etkili öğrenmeyi sağlayacaktır (Yılmaz, 2011a).

Görsel sanatlar dersinin niteliğinin artmasında, öğretmenin alana ilişkin eğitim öğretim süreci, okulun yönetimi, okuldaki fiziki şartlar, öğrenci ve çevresi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi unsurların etkisi bilinmektedir. Nitelikli bir birey yetişmesi için sanat eğitimi önerilmekte ancak uygulamada hep göz ardı edilmekte, geniş kapsamlı bir etkisinin olduğu düşünülmemektedir (Çapar, 2012).

Uzun yıllar okullarda hak ettiği yeri alamayan sanat dersleri, çoğu zaman bir disiplin alanı olmaktan çok, çocukların rahatlayıp, boş zamanlarını dolduracakları bir uğraş olarak görülmüştür. Yönetici, öğretmen, veli ve hatta öğrenci toplumdaki sanat eğitimi bu bakış açısıyla yorumlar. Bu yüzden okullarda daima ikinci derecede önem verilen bir ders konumundadır. İnsanların bu olumsuz tutumlara sahip olmasının nedeni, sanatın akıl ve zeka ile değil, sadece el yeteneği ile ortaya çıktığını ve bu yeteneğin yeterli olduğunu sanmalarından kaynaklanmaktadır. Bu dar görüş, son araştırmalarla zekanın değişik biçimlerde olabileceği görüşüne yerini bırakmıştır. Sanatın diğer dersler ile karşılaştırılmasında, onu okul programlarının “bir süsü “ konumuna getiren başka bir neden de “yetenek “sorunudur. Toplumdaki genel inanişe göre yetenek Tanrı vergisi bir yetidir ve herkeste bulunmaz. İnanılan bu kalıtsal yeteneğin matematik ya da fen derslerinde geçerli olacağına ihtimal verilmez. Her çocuğun bu alan derslerinde başarılı olması beklenir. Bu ön yargılı yaklaşımlar haksız bir ayrıma yol açar ve birçok öğrencinin sanatı öğrenmesini engeller. Öğretmen açısından da durum zorlaşır, onu dersini öğretmekten alıkoyar. Bu sınıflamanın altında iki tür sakınca vardır. Birincisi

yeteneksiz diye tanımlanan çocuğun zaten yeteneksiz olduğundan sanat eğitimine ihtiyacı olmadığı, ikincisi ise yetenekli çocukların zaten yetenekli oldukları için bir şey öğrenme bile doğallığında gelişecektir (Kırıçoğlu, 2005).

Özgün bir dünya görüşü üretebilen, meraklı, soru sorabilen bireylerin yetiştirilebilmesi için mevcut eğitim sistemimiz ve toplumsal kodların varlığı yeterli ortamı sağlayamamaktadır. Yaratıcı kişilik özelliği gösteren farklı çocuklar hemen dikkat çekmekte ancak bu sıra dışılığı bir ödüle dönüşmesi gerekirken, bir cezaya dönüşebilmektedir. Oysa eğitim sistemi içinde yaratıcılık ve kişilik gelişimine yönelik ifadeler bulunmasına rağmen, eğitim camiasında yine toplumsal ve kültürel kodlamaların içinden gelenler bu farklılıklara olumsuz duygular beslemektedir. Genel eğitim içinde sanat derslerinin öneminin ve yaşamsal işlevinin yeteri kadar farkına varılamamıştır. Ders saatleri ilk ve orta eğitimde neredeyse göstermelik denecek kadar azdır. Oysa bu kadar yaşamsal öneme sahip bu dersin geniş bir yere sahip olması gerekir (Balcı, S., 2004). Görsel sanatları öğrenme, ilk ve ortaöğretim düzeyinde oldukça etkilidir. Ancak bu alanda çok az öğrenme meydana gelmektedir. Görsel sanatlar yaşantıları ya bulunmamakta ya da bulunsa bile müfredatlarda çok az yer verilmektedir. Nitekim ortaokullarda görsel sanatlar dersi haftada 40 dakika gibi kısa bir zamanla sınırlıdır (Özsoy, 2007).

İnsan yapısı, düşünsel ve zihinsel akıl yönü ile duygusal diğer yaşamsal değerleri kapsayan iki yöne sahiptir. Bu iki yönün de aynı önem derecesinde eğitimde yerini bulması gerekir. On dokuzuncu yüzyıl sanayi devriminden sonra teknolojik gelişmelerin önem kazanmasıyla akıl ve mantık eğitimi ağırlıklı ve öncelikli olmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte insan hayatını kolaylaştıran, konfor ve rahatlık sağlayan yeni gelişmelerin olumlu etkilerinin yanı sıra, bunlara sahip olmanın yarattığı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Özellikle endüstrileşmenin yoğun olduğu büyük şehirlerde kalabalığın yol açtığı kargaşa, gürültü, trafik, iş yaşamının sebep olduğu koşuşturma, monoton yaşam insanın kendine zaman ayırmasına engel olmuş ve sonuç olarak mutsuzluk, kendine ve başkalarına yabancılaşma gibi olumsuz durumlara yol açmıştır.

İnsanın bu mutsuzluğuna are olabilecek, duygu dünyasını doyurabilecek tek Şey belki de sanattır (Balcı, 2006).

Geleneksel eğitim sistemlerinde, yakınsak dŐunmenin geliŐtirilmesiyle ıraksak dŐunme ve yaratıcı yatkınlık krelmektedir. Özellikle rgn eğitimde kategorilere bölünmüŐ bilgiler sunulmakta, ezber ağırlıklı, yakınsak dŐunmeye göre düzenlenen test ve sınavlarla ölçülen bilgiler depolanmaktadır. Oysa geleceğin sorunlarına yaratıcı yaklaşımlar sergileyecek, geleneksel olmayan kavramlarla dŐunebilecek bireylerin yetiŐtirilmesi gerekmektedir. Bu noktada çocukların yaratıcılığını tetikleyecek en uygun alan sanat alanıdır. Bu açıdan sanat eğitimi genel eğitim içinde yaygınlıkla yer alması gereken bir disiplindir (San, 2004). Öğrencilerin zgr düŐünceler üretebilme yeteneğini kazanması, görsel sanatlar dersinin genel eğitime en önemli katkılarında biridir. Günümüz ezberci eğitim sisteminde özellikle zgr düŐünceye olan gereksinim her zamankinden daha fazladır (Ayaydın, 2011). Ancak sanat eğitimi, genel eğitim içinde yerini bulamadığından, iŐlevini yerine getirmekte de yeterli olamamaktadır. Çocuğun duygu yönünün ihmal edilip, yalnızca akıl ve mantık eğitimine ağırlık verilmesi, çocuğa verilmek istenen kişilik yapısına ulaŐmasını da mümkün kılmamaktadır (nver, 2011).

Bütün ğrenciler yetenek, yetersizlik veya geçmiŐlerine bakılmaksızın, görsel sanatların sağladığı eğitim ve anlayışı kazanmayı hak etmektedir. Bilmeliyiz ki çocukların imge ve simge yüklü dünyanın anlamını çözmek ve anlamak için çeşitli yeteneklerini geliŐtirebilmelerini sağlayacak Şey görsel sanatlardır. Bu görsel sanatların genel eğitim içinde ne kadar önemli olduğunun bir gerekçesidir. Program veya öğretmenin yetersizliği, derse kısa bir srenin ayrılması, üstüne yetenekli yeteneksiz ğrenci tartıŐmalarının eklenmesiyle istenilen etkiyi elde edemeyen sanat dersleri daha da zayıflatılmıŐtır. Ülkemizde liselerde seçmeli olan bu dersi almayan öğrenciler ise ulaŐacakları kazanımlardan yoksundurlar (zsoy, 2007).

Okullarda sanat dersleri ikinci plana atılınca, başka olumsuzluklar da ardından gelir. Her ğretim durumu, o öğretimin verileceği ortamın koşullarına bağlıdır. Ortam ve araç gereç konusundaki yetersizlik sanat öğretimini doğrudan etkiler. Çoğu okulda sanat

dersleri için çalışma mekanları yoktur. Varsa bile başka bir ihtiyaç doğduğunda hemen sınıfa dönüştürülür. Kullanılan derslikler ise sanat etkinliklerine uygun değildir. Sınıf mevcutlarının kalabalığından dolayı bu dersliklerin ışık gibi kullanılmasına birçok sebepten olanak yoktur. Her şeyden önce öğrenci girdiği derslikte sanat havasını duyamaz. Bu derslikler sanat için yapılmış özel alanlar olmadığı için, öğretmenin oluşturacağı öğretim düzeni, öğrencinin tekrar çalışmasına imkan vermediğinden öğrenme kesintiye uğrar. Ayrıca görsel sanatlar dersine ayrılan süre oldukça azdır. Bir ya da iki ders saati gibi kısa bir süreden öğrencinin yerleşmesi ve ders sonunda toparlanması çıkarılınca, çalışmak için kalan süre daha da kısalmıştır. Liselerde seçmeli olan sanat derslerinden resim veya müziği seçmek zorunda kalan öğrencilerin hemen yarısı, yükseköğretime geçerken görsel sanatlar eğitimi almadan gider. Her öğrencinin kültürel ve bireysel açıdan sanat yoluyla edineceği değerler vardır. Şayet öğrencilerin kültürel eğitiminin gerekliliğine inanıyorsak onların yeterli süreler içinde bu eğitimden pay alabilmelerine imkan sağlamalıyız. Öğretim donanımları konusunda da eksiklikler vardır. Araç gereç dayalı bir eğitim olan görsel sanatlar dersi için yalnızca kalem, kağıt ve boya yeterli değildir. Ancak okullarda araç gereç sağlanması ve onların muhafaza edilmesi konusunda başta parasal olmak üzere birçok problemle karşılaşılır. Bu sorunların başında yöneticilerin önemine inanmadıkları bir alan için parasal kaynakları bu yönde kullanmamaları gelir (Kırıçoğlu, 2005).

Araç, gereç ve alt yapı eksikliği, ekonomik yetersizlik, öğretmende bilgi eksikliği, uygun fiziksel ortamların olmayışı görsel sanatlar dersi öğretim programının uygulanmasında sorun teşkil etmektedir. Sanat eğitimi alanında verilen çabalara rağmen, toplumun estetik algısında hala yetersizlikler olması, dersin yeterli düzeyde verilemediğinin göstergesidir. Etkin bir sanat eğitimi programı, iyi yetişmiş bir eğitimci, araç, gereç, materyal ve uygun bir sanat eğitimi ortamı ile bu amaç gerçekleştirilebilir (Akin, 2011).

Yaşamda her birey kendi sorununu kendisi çözmek durumundadır. Bu yüzden çocukları üst düzeyde bir yaşantıya hazırlamamız gerektiğini asla unutmamalıyız. Çünkü bu

ülkemin geleceği sorunudur. Çocuklara bu ortamı hazırlamak ise resmi kuruluşların görevleri kapsamında sayılabilir (Gökaydın, 1998).

Çocukların ailelerinin sanat eğitimi derslerine karşı bakış açıları da karşılaşılan başka bir sorundur. Lise veya üniversite sınavlarında sanatla alakalı derslerden soru çıkmadığı için, bu dersler aileler tarafından önemsenmemekte ve boş zaman değerlendirme etkinliği olarak yorumlanmaktadır (Kahraman, 2012).

Gelişmek isteyen tüm ülkelerin her alanda kaydedilen ilerlemeleri yakından takip etmesi gerekir. Bilim, sanat ve teknolojiadaki gelişmelerin topluma sağlayacağı değişimlere fırsat tanımayan yaklaşımlar, kendi toplumunu ileri bir çizgiye taşımak istemeyen anlayışlardır. Başka ülkelerde gerçekleşenlerin olduğu gibi alınması ilerleme değildir. İlerleme sanat başta olmak üzere bilgi ve teknoloji ile hayatın her alanının yeniden yaratılması ile mümkündür. Böylelikle toplumun yapısı da, toplum içindeki bireylerin konumu da doğallığında değişecektir (Karayağmurlar, 2002).

2.1.3.4. 9-12 Yaş Grubu Öğrencilerinin Sanatsal Gelişimi

Çocuğun özelliklerine uygun eğitim yönteminin seçilerek ortamın sağlanması eğitimde başarıyı etkileyen önemli faktörlerden biridir. Nitelikli bir görsel sanatlar eğitiminin gerçekleştirilmesinde çocuğun grafiksel gelişim basamaklarının kavranmış olması gerekir (Vural, 2011b).

9-12 yaş grubu çocuklar artık toplumun bir üyesi olduğunun farkındadır. Bu farkındalık çizgilerine de yansımaya başlamıştır. Daha önceki dönemine kıyasla, daha ayrıntılı çizimler çizer ve gerçekçi bir yaklaşım sergiler. Bu dönemde ayrıntıya ilgi duyan çocuk, özgürce çizimden de uzaklaşmaya başlar. Resim çalışmalarını göstermek istemez. Renk seçimini ise gerçeğe uygun renkler yönünde kullanır (Yavuzer, 2019). Bu dönemde gerçeğe yönelen çocuklar doğayı kopya etmekten çok akla dayalı gerçekler ile bir anlayış ve tanımlama içindedir. Bu nedenle öğretmenin dikkatli olması ve çocukların fotoğrafik gerçekliğe yönelmelerine engel olacak bir çaba içinde olması gerekir. Çünkü sanat, doğayı taklit etmek değildir (Yolcu, 2009). Doğayı taklit etme anlamına

gelmeyen gerçek, çocuk için bir görüş anlayışı olarak ele alınmaktadır. Sanat eseri bir biçime bire bir benzemez; tersine o biçimin bizde bıraktığı izlenimi yansıtır (Kehnemuyi, 2009).

Çocukların bu dönemde en büyük ihtiyaçlarından biri kişiliklerini bulmaları, kendi güçlerini fark etmeleri, kendi arkadaş grupları içinde ilişkilerini geliştirebilmeleridir. Diğer gereksinim ise çevrelerindeki nesnelere ile olan içten ilişkilerini keşfetme ihtiyacıdır (Yavuzer, 2019).

Gittikçe hem bedenen hem zihnen büyüyen çocuk araç gereci daha iyi kullanır. Kas gücü ve dikkat süresi artmıştır. Bu yaş aralıklarında resimlerinde kız-erkek ayrımı gözlemlenir. Kız çocukları çoğunlukla sevgi gibi konulara yönelirken, erkek çocukları futbol ve silah çizimlerine ilgi duyar. Resimlerde hareket vardır ve renk karışımları oluşturulur. Perspektif henüz tam olarak çözülmemiştir. Bu dönemde çocukta gelişen gerçeği yansıtmaya becerisi ile özgür ifadesi beraber geliştirilirse yaratıcılık kesintiye uğramadan sürer (Kehnemuyi, 1977; aktaran Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Perspektif tam olarak çözülmemiş olsa bile yakındakileri büyük, uzaktakileri küçük çizerek derinlik fikrini anlatmaya çalışırlar. İnsanları ve hayvanları hareket halinde çizme çabası içine girerler (Yolcu, 2009).

Nesnel gerçekçiliğin olduğu bu dönemde çocuğun figürlerinde devinim görünür ve artık uzuvlar kaslıdır. Nesnel gerçekçiliğin ilk aşamasında figür ve nesnelere yan yana, üst üste iken daha sonraları bir mekan düzeni içerisinde yerleştirilir. Bu belirtiler ilkel perspektif anlayışının göstergesidir. 12 yaşına doğru gelişme gösteren nesnel gerçeklikle birlikte çocuktaki şiirsellik de kaybolmaya başlar. Ancak bu olumsuz gelişmeye karşın olumlu olarak estetik duygunun oluşmaya başlaması da bu dönemde kendini gösterir (Keskinok, 2001). Perspektif anlayışının kendini göstermeye başlamasıyla daha önceki dönemde kullandığı yer çizgisi, artık daha yukarı çizilir ve çizimlerinde ufuk çizgisi gözlemlenir (Vural, 2011b).

Gerçekçiliğin ön planda olmasından dolayı çocuk ayrıntılarda dikkatlidir ve çizeceği nesne, obje veya figür üzerine epeyi bir zaman düşünür. Birden fazla nesne varsa

aralarındaki oran-orantıyı göstermeye çalışırken, nesnenin kendi içindeki oran-orantısına da dikkat eder. Renkleri içinden geldiği gibi kullanmak yerine gerçeğine yakın renkler kullanmaya özen gösterir. Gökyüzü için maviyi tercih ederken, ağacın gövdesi için kahverengi, yaprak kısmı için yeşili seçer (Aydemir, 2016).

Sosyal özgürlüğünün bilincine varan çocuk, aynı cinsten arkadaşlarıyla gruplaşmaya başlar. Aralarındaki bu kaynaşmalar çocuğun sanatında kendini gösterir. Kızlar giyimi, erkekler de savaş ve şiddet oyunlarını seçerler. Resimde giyim çok önemlidir ve daha gerçekçi olması için ayrıntılara girerler. Geometrik çizgileri ise anlatımlarına yeterli gelmediği için kullanmamaya başlarlar. Çocuğun anlayışı görüşe dayandığından renkler ve nesnelar arasında bir bağ kurar. Öğretmen ise çoğu kez renk bilgisi vermek ister ancak renkle ilişkisini çocuğun içtenliğine bırakarak olgunlaştırmak öğretmen için en doğru yol olsa gerek. Tepkilerin duygusal olması ortaya çıkacak deneysel anlayışı da o denli güçlü ve köklü kılar (Kehnemuyi, 2009).

Bu dönemde ne çizeceğini uzun uzun düşünen çocuk, yaptığı çalışmalarını beğenmez. Olması gerektiği gibi çizemediklerini zannedip cesaretlerini yitirirler. Kendini anlatma gücüne karşı olan güveni bu dönemde sık sık sarsılır. Kısacası yaratıcı çalışmalarda beceriksiz ve şaşkındırlar. Daha önceki yıllarda kullandıkları üslup fiziksel, zihinsel ve duygusal büyümelerinden dolayı onları doyurmaz (San, 1979; aktaran Yavuzer, 2019).

10-12 yaş arası çocukta görsel algı gelişme gösterdiğinden nesne ve olaylar arasında mantıklı ilişkiler kurmaya başlar. Ancak algıladığı bu nesnelci bakış açısını ifade edebilmek için çizim yetisi yeteri kadar gelişmemiştir. Özellikle insan ve hayvan figürü gibi anatomisi zor çizimlerde bu yetersizliğini fark eder ve bu durumdan yakınır. Önlem alınmadığı takdirde resim yapmaktan vazgeçer (Keskinok, 2001). 11 ya da 12 yaşlarına gelinceye dek çocuklarda doğal bir içtepi olduğunu çocuk eğitimi ile ilgilenenler fark etmiştir. Bu yaşlardaki çocuklarda hayal gücü duygusu, kompozisyon ve renk uyumu kendiliğinden oluşmuştur. Ergenlikle birlikte ise akılcı yetiler, içgüdüsel yetilerin yerini alır, bunlar estetik dışı faaliyetlerdir (Read, 1981; aktaran Ünver, 2011).

11-12 yaşlarına doğru zeka ve mantık yardımı ile bazı güçlükleri çözebilme yetisine sahip olan çocuk, yine büyük anlamda çocuk kalmıştır ve zengin bir yaratma gücüne sahiptir. Yavaş yavaş çalışma anından ziyade yaptığı çalışmanın sonucuna odaklanmaya başlar. İlerleyen yaşlarda sonuç büyük önem taşır. Bu çağlar aynı zamanda yaklaşmakta olan gençliğin bunalımının habercisidir (Kehnemuyi, 2009).

Genellikle okullarda hakim olan düşünce, çocukların yansıtmacı anlayışta çalışmalar yapmasına yöneliktir. Böyle olunca her öğrencinin kendi kişiliğine göre gelişmesi gerekliliği göz ardı edilmektedir. Bu dönemde perspektifin henüz tam olarak çözülmemiş olması ve renk bilgisi, ışık-gölge gibi tekniklerin tam olarak uygulanamamasından dolayı teknik beceride ısrarcı olunmamalıdır. Müze ve galeri ziyareti, sanatçıların röprodüksiyonlarının gösterilmesi ve sanatsal bilgilendirme ile etkin öğrenme sağlanmalıdır. Ergenliğin ön evresi veya başlangıcı olduğu bu dönemde, ruhen ve bedenen bir gelişim içine giren çocuğa duyarlı davranılmalıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Çocuğun olgun çağı olarak adlandırılan bu dönemde kendine özgü şiirsellik kaybolmaya başlasa da serüven merakı, gruplaşma eğilimleri ve öğrenmeye karşı duyulan istek bu yaşların ilginç bir yanını oluşturur. Bir önceki dönemdeki o masalsı anlatım, bir bakıma bilim kurgu çağına ulaşmıştır. Aslında, biçimleri ve içeriği farklı, başka bir şiirselliğin başlangıcıdır (Keskinok, 2001). 11-12 yaşlarına doğru zeka ve mantık yardımı ile bazı güçlükleri çözebilme yetisine sahip olan çocuk, yine büyük anlamda çocuk kalmıştır ve zengin bir yaratma gücüne sahiptir. Yavaş yavaş çalışma anından ziyade yaptığı çalışmanın sonucuna odaklanmaya başlar. İlerleyen yaşlarda sonuç büyük önem taşır. Bu çağlar aynı zamanda yaklaşmakta olan gençliğin bunalımının habercisidir (Kehnemuyi, 2009).

2.1.3.5. Çocuk ve Resim

Çocukların anlatım biçimlerinde ve sezgilerindeki heyecanda özgürlük ve doğallık vardır. Çocuk araştıran, bulan, yanıt arayan bir yaratıktır. Dokunarak, görerek ve sezgilerinin yardımıyla ihtiyaç duydukları yanıtı alır ve çevreleri ile de bu yolla ilişki

kurarlar. Onların anlatım biçimleri büyüklerinkilerden farklıdır ve belki de kendilerini beğendirme telaşı içindedirler. Çoğu kez resimlerinde iki güneş çizmelerinin sebebi sorulduğunda cevap olarak “biri annem için, diğeri babam için “ demeleri adeta bir başka dünyanın sembolüdür (Gökaydın, 1998). Çocuklar arasındaki çevresel ve kültürel farklılıklar dışında, yaptıkları resimler tün dünyada ortak özellikler gösterir. Bu, çocukların renk ve çizgilerle konuştukları ortak dilleridir (Yolcu, 2009).

Çocuk çevresini, yeteneği ölçüsünde, kendi algıladığı biçimde resimlerinde anlatmaya çalışır. Yalın bir ifade biçimi olan resim, yaşı veya kişilik özellikleri nedeniyle sözlü iletişim kurmada zorlanan çocukların kendilerini ifade edebilmelerini kolaylaştırır ve onları tanımada önemli bir teşhis aracıdır. Çocuğun kendini bize yansıtması, düşüncelerini ve duyu dünyasını anlatabilmesi onun iç dünyası hakkında bilgi edinmemizi sağlar (Yavuzer, 2019).

Sanat çocukların gelişiminde önemli rol oynayan bir unsurdur. Çizme, boyama, biçimlendirme gibi sanatsal etkinliklerle parçaları birleştirir ve anlamlı bir bütün oluşturarak deneyim kazanır. Çocuk seçtiği konu ve bu konuyu yorumlama şekliyle sadece resim yapmış olmaz, kendisinin bir parçasını da yansıtmış olur. Her çocuk gelişim açısından farklılık gösterdiği gibi, sanat açısından da birbirine benzemez. Çocuk dünyayı nasıl algılıyorsa resimlerinde de bunu yansıtır. Kendisinde var olan yaratıcı dürtüleri kullanarak, her hangi bir uyarana ihtiyaç duymadan kendine özgü ifade biçimiyle yaratıcı çalışma ortaya koyabilir. Kimi zaman diğer derslerindeki bir konudan uzaklaşmış, sıkılmış olabilir ve böyle bir durumda bu duyu durumundan kurtulmak için sanata yönelebilir. Çünkü sanatta doğru veya yanlış yoktur (Yavuzer, 2018).

Çocuk, yetişkinin küçültülmüş bir örneği, minyatürü değildir. Çocuğun resimlerinin yetişkinlerin resimlerine benzemesi gerekmez. Çocuğun algısı yetişkinin algısından çok farklıdır ve hayal dünyası oldukça geniştir. Olayları ve çevresini mantık sınırları içinde irdelemez ve yetişkinden farklı bir anlatım biçimine yönelir. Bu yüzden çocuk resimleri incelenirken, çocuğun bu özellikleri göz ardı edilmemeli ve bunlar dikkate alınarak rehberlik edilmelidir (Yolcu, 2009).

Kendi kişisel farklılıklarımız olduğu gibi, çocukların da kendilerine özgü bir anlatım dili vardır. Yetişkinlerin çocuk resimlerine yorum yaparken dikkatli davranması gerekir. Yapılacak olumsuz bir yorum, çocuk üzerinde kötü etkiler yaratabilir. Yaptığı şeyin ne olduğu, resimde ne anlatmak istediği gibi sorular yöneltildiğinde bu sorulara cevap veremeyebilir ve bu durum yaratıcılığına zarar verebilir. Özellikle soyut anlatımlara yatkın bir çocukta bu zarar daha fazla olabilir. Çocuğun kendini anlatmasına fırsat verip, onu kutlamak en doğru seçenek olur (Kehnemuyi, 2009).

Çocuklar dış dünyaya mantık kurallarından bağımsız, kendi dünyasının gerçekleriyle yaklaşır. Herhangi bir konuda resim yapacağı zaman önceden planlayıp tasarlamaz, heyecanla resmini yapmaya başlar. Daha çok resim yapma esnasında tasarımlar oluşur. Çizdiği herhangi bir biçim ona başka bir biçimi hatırlatır ve birbirinden bağımsız olarak tasarlar ve çizer. Önceden bir tasarlama ve kompozisyon oluşturmadığı için resim yüzeyinin de büyük olması gerekir. Farklı yaş gruplarında kas ve kemik gelişimi birbirinden farklı olacağından malzeme kullanımı sırasında da yüzeyin küçük olması çocuğu zorlayabilir. Bu yüzden temel ilke şudur: Çocuğun yaşı küçüldükçe, resim yaptığı yüzey büyük tutulmalıdır (Yolcu, 2009).

Çocuk resmi ruhbilim alanında 19. yüzyıl sonlarında çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimine ek olarak, resim ve plastik biçimlendirme etkinliklerindeki gelişimi yönünden de incelenmeye başlandı. Gittikçe çocuk dünyasına artan ilgiyle birlikte bu yaratıcı güç ve resimlerindeki sanatsal niteliğin kökenleri merak konusu oldu. Bu gücün doğuştan geldiğine inanılınca dışarıdan etkilemenin yanlış olduğu savunuldu. Daha sonraları çocuğun sanatsal düşünmesi, görsel ve duyuşal yaşantıların değerlendirilip yargılanması için gelişen zihinsel olanaklar olarak yorumlandı. Ancak sanatsal yaşantıların bilişsel işlenmesi söz konusu olunca çağdaş sanat anlayışlarından öğretim bilgisi yönüyle yararlanmak mümkün değildi. Zamanla sanattan yararlanmak adına sanat yoluyla eğitim anlayışı ağırlık kazandı ve benimsendi (San, 2010).

2.2 Gelişim ve Bireysel Farklılıklar

İnsan biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelir ve kültürel öğelerle etkileşim içine girerek sosyal bir varlığa dönüşür. Bu yüzden insan gelişiminde ve değişiminde kalıtsal özellikler ile doğal ve sosyal çevrenin önemi büyüktür (Erden ve Altun, 2012). Gelişim kalıtım ve çevre bileşenlerinden oluşur. İnsan gelişiminde kalıtımın mı çevrenin mi daha önemli olduğu uzunca bir zaman eğitimcilerin zihnini meşgul etmiştir. Ancak bu soruya kesin bir cevap verilememekle birlikte bazı alanlarda kalıtımın bazı alanlarda çevrenin etkili olduğu görülmüştür. Örneğin fiziksel bir özelliğin belirlenmesinde kalıtımın, kişilik özellikleri gibi bir konuda da çevrenin etkisi daha fazladır. Neticede kalıtım ve çevre birlikte rol oynar ve insan gelişiminde bunlardan herhangi biri ihmal edilemez (Selçuk, 2008).

Kalıtım ve çevre insan hayatını etkileyen en önemli iki değişkendir. İnsan gelişiminde hangisinin daha önemli olduğunu açıklamak oldukça zordur. Her ikisi de gelişimin evrelerini kendi açılarından açıklamaktadır (Kulaksızoğlu, 2004).

2.2.1. Kalıtım

Kalıtımın birey üzerindeki etkilerinin incelenmesi zor olmasına karşın, gelişen gen teknolojisi sayesinde atılan büyük adımlar, kalıtım yoluyla bireyin çok önemli özelliklerinin belirlendiğini göstermektedir (Erden ve Altun, 2012). Çocuğun kalıtsal özelliklerini taşıyan, kromozomlardaki genlerdir ve her birey kalıtım özelliklerini taşıyan bu genlere sahiptir. Anne ve babadan gelmiş olan bu genler her bireyin kalıtsal yazgısını oluşturur (Yavuzer, 2018).

Genetiğin süreçleri çok karmaşıktır ve hızlı değişim göstermektedir. Özetle birkaç noktaya değinecek olursak; genler her insanın doğasına katkıda bulunur. Göz rengi, zeka kapasitesi gibi özellikler genlerle belirlenir. İkinci önemli nokta, genotip ve fenotip kavramları ve aralarındaki farklılıktır. Genotip anne ve babadan kalıtımla getirilen genetik özelliklerin tümüdür. Fenotip ise bireyin gözlenebilir özelliklerini ifade eder. Başka bir deyişle fenotip çevre tarafından belirlenir. Örneğin, sahip olunan zekanın

sınırları genotip ile belirlenmiştir. Fakat gözlemlenebilen zeka, henüz doğum öncesi anne rahmindeyken, doğum sırasında karşılaşılan bir olay kaynaklı veya doğum sonrasındaki çevre tarafından belirlenmektedir (Senemoğlu, 2009).

2.2.2. Çevre

İnsanın duygusal, zihinsel, bedensel, cinsel, sosyal, kişisel ve ahlaki olarak diğer insanlardan farklı davranış ve özelliklere sahip olması soyaçekime bağlı kendine özgü nitelikler taşımasının yanı sıra, bu sahip olduğu özelliklerin farklı çevresel etkilere maruz kalmasından da kaynaklıdır (Kulaksızoğlu, 2004).

İnsan gelişiminin yönünü belirleyen kalıtsal özellikler, çevresel faktörler ile gelişme olanağı bulur veya sınırlanır. Çevresel faktör dediğimiz süreç doğum öncesinden başlar, doğum sırası ve sonrası olarak devam eder. Henüz anne karnındayken annenin içinde olduğu ortam fetüsü büyük ölçüde etkilemektedir. Doğum sırasında karşılaşılabilecek çeşitli travmalar da bebeğin gelişimini olumsuz etkileyecek faktörlerdir. Doğum sonrasında ise bebeğin ailesinin yapısı, aile bireyleri arasındaki ilişkiler, sosyo- kültürel özellikler, ileriki yaşlarda akran grupları, okul, başka kurumlar, toplumun değerleri çocuğun gelişimini destekleyen veya onu sınırlandıran çevresel etmenlerdir (Senemoğlu, 2009).

2.2.2.1. Aile

Bireylerin eğitimi ailede başlar ve okulda da bilgi, beceri ve davranışlar şekillendirilir. Sivil ve çalışma hayatında dolaylı ya da doğrudan eğitim devam eder (Özsoy, 2016). İnsan kişiliğinin temelini oluşturan bir takım davranışlar aile ortamında kazanılır. Daha küçük yaşlarda çocuklar anne babalarını veya sevdikleri başka aile büyüklerini taklit ederek onlarla özdeşleşir. Bu ortak yaşam alanı içinde ailenin değerlerini ve temel davranış kalıplarını öğrenirler. Aile içinde yazılı olmayan kurallar vardır. Çocuğun hangi davranışının onaylanacağı ve nerede nasıl hangi davranışı göstermesi gerektiği maksatlı olarak çocuğa duyurulur. Çocuklar ödül ve cezaya dayalı bir koşullandırmanın aile içindeki sürekli varlığı ile yönlendirilir. Ancak bu koşullandırma okullardaki gibi

planlı ve programlı değildir. Çocuğun davranışlarının değerlendirilmesi çoğu kez tesadüflere bağlıdır. Bu yönden aileler arasında oldukça geniş farklar vardır (Fidan, 2012).

Çocuğun aile yapısı, genişliği, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi, çocuğun ilk sosyal deneyimlerini yani duygusal ve toplumsal gelişmesini etkileyecektir. Aile içinde yakın ilgi gören ve demokratik ortamda büyüyen çocuklar, özgür, etkin ve arkadaşlık ilişkilerinde en başarılı çocuklardır. Tersine sert bir denetim altında tutulan çocuklarda ise saldırganlık ve karşı çıkma görülmektedir. Kendi iç dünyalarını açıklamakta da güçlük çekmektedirler. Her anne baba bilerek ya da bilmeyerek çocuklarına karşı farklı tutumlar geliştirmektedir. Kimi çocuklar çok sevilirken, kimi fazla baskı altındadır. Bazı çocuklara çok fazla hoşgörü gösterilirken, bazı çocuklar ise istenmeyen çocuk olarak görülmektedir. Bu birbirinden farklı tutumlar, çocuğun sosyal gelişiminin ve kişiliğinin farklı şekillenmesine neden olmaktadır. Dengeli, toplumsal ve duygusal etkileşimin güçlü olduğu bir aile yapısında sevgi ve güven içinde büyüyen çocuklar, gelişimleri için gerekli deneyimleri elde edebilmektedirler (Yavuzer, 2018).

Çocukta istenilen davranış değişikliğini yaratmak ve toplumun beklentilerine yönelik bir birey olarak yetişmesini sağlamak, eğitimde temel amaçtır. Ancak bu görevi tek başına okula bırakmak eğitim süreci sonunda önemli sorunlarla karşı karşıya kalınmasına neden olur. Çocuğun eğitimi ile ailenin yakından ilgilenmemesinin farklı birçok sebebi olabilir. Bu ilgisizliğin temel nedenleri arasında ailenin ekonomik durumu, eğitim düzeyi, çocuğa ayrılan zamanın azlığı ve aile bireylerinin kişilik özellikleri sayılabilir (Yiğit ve Bayrakdar, 2006).

Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde ve eğitiminde anne-babanın çocuğa karşı tutumu önemlidir. Bazı çocuklar annesinin ve babasının ilgi odağı iken, bazı çocuklar da ailenin umrunda olmayabilir. Kimi anne-baba çocuğu yönetip denetlerken, kimi de çocuğa karşı demokratik bir tutum içinde olabilir. Benimseme boyutuyla bakarsak da bazı anne babalar içtenlikle çocuğu benimserken, bazıları da reddedebilir. Anne ve babanın bu

boyutlardaki tutumları arasında aşırı derecede ayrılık olduğunda aile içindeki ilişkiler sağlıklı yürümez (Başaran, 2000).

2.2.2.2. Okul

Tüm örgütler gibi eğitim örgütleri de toplumun ihtiyaçlarına cevap verebildiği ve hedeflerine ulaşabildiği ölçüde etkililiğini artırabilir. Okulların sunacakları nitelikli eğitimin bir katkısı da toplumların yaşamını uzun süre devam ettirmesini sağlamasıdır (Yiğit ve Bayrakdar, 2006).

Okul, çocukların eğitim gördüğü bir yer olmasının yanı sıra sosyalleştiği bir alandır aynı zamanda. Okullarda çocuklar arkadaşlarının onayladığı davranışları benimser ve tekrarlar. İlköğretim ve ortaöğretim boyunca çocuk sosyal ilişkiler kurabileceği bir çevrede yaşar. Çocuk okulda ve ailede yetişkinlerle kurduğu ilişkide belirli bir kontrol altındadır (Kulaksızoğlu, 2004).

Okul, bireyin sosyalleşme sürecindeki ilk toplumsal kurumdur. Bireylerin toplumla uyumunu sağlayabildiği ve mutlu olmaları yönünde gereksinim duydukları konuları öğretebildiği oranda başarılı sayılır. Birincil işlevi herkesçe bilinen öğretim görevini üstlenmiş olmasıdır. Okulun ikinci işlevi ise, bireyin ailesi ve çevresinin diğer bireylerle çalışma ve oynama alışkanlığı kazandırmasını toplumsal bir kurum olarak devam ettirmektir. Sosyo ekonomik yönden düşük ve kalabalık bir ailede yetersiz sevgi ve ilgiyle büyüyen çocuk, okuldaki başarısı ve olumlu davranışları ile dikkat çekebilir. Böyle bir durumda çocuk, toplumda yeri olan bir birey olduğunu anlar ve kendine olan güvenini kazanır. Kısacası okul, yalnızca bilgi donanımını sağlamakla kalmaz, bireyin sosyalleşmesine büyük oranda katkı sunan bir kurum niteliği de taşır (Yavuzer, 2018).

2.2.3. Sosyo-Ekonomik Düzey

Her toplumun yapısında birbirine benzediklerine inanan insanların oluşturduğu gruplar vardır. Bu gruplardaki insanların barınak, giyim, yeme alışkanlıkları, konuşma, beğeni,

davranış biçimi ve değer yargılarında benzerlik vardır. Bu benzerliklere sahip olan bireyler toplumsal bir katmanı oluşturur (Badavan, 1987).

Bugün çağdaş toplumlarda ekonominin belirlediği üç toplumsal sınıf görmekteyiz. Bunlar; toplumdaki ekonomik kaynakların büyük kısmına sahip olan üst sınıf, nitelikli işçi ve serbest meslekle uğraşan orta sınıf, köylüler veya ücretli sanayi işçilerinden oluşan alt sınıf olarak üç grupta sınıflandırılmıştır. Eğitim de toplumsal sınıflara göre değişiklik göstermektedir. Burjuvanın eğitimi işçinininkine benzemediği gibi, kentlinin eğitimi de köylününki gibi değildir. Öğrenciler arasında anne babanın toplumsal sınıfına göre eğitimsel farklar vardır ve bu sınıf farklılaşması eğitimin tipini, çeşidini de belirler. Ayrıca toplumsal sınıf öğrencinin okul başarısını da tayin eden bir etmendir. Birçok toplumda okuryazarlık üst toplumsal tabakalara ayrılmıştır. İlk defa kitlelerin okuryazar olmasını sağlayan çağdaş sanayi toplumlarında bile bu ayrılık kaldırılamamış aksine teşvik edilmiştir. Örneğin İngiliz özel okulları üst tabakaya özgü okullardır. Yani her toplum farklı toplumsal gruplar için farklı tipte okullar yaratmış ve aralarındaki farklılığı korumaya çalışmışlardır (Tezcan, 1999).

Alt toplumsal sınıftan bir ailenin çocuğunun yararlanabildiği eğitim imkanları ile üst toplumsal sınıftan bir ailenin çocuğunun ulaşabildiği eğitim imkanları aynı olmayacağı gibi, çocukların aldığı eğitim sonucu elde ettikleri kazanımlar ve öğrenme düzeyleri de aynı olmayacaktır denilebilir.

Anne babanın mesleği, eğitim ve gelir düzeyi sosyo-ekonomik düzeyi belirleyen etkenlerdir. Temel ihtiyaçları karşılanmadan okula gelen birçok çocuk vardır. Kimileri aç, giysisiz, hasta, kimileri de okul dışında çalıştığı için yorgun halde okula devam etmektedir. Ülkemizde az olsa da yüz kişilik sınıflarda eğitim gören, kilometrelerce yol yürüyerek okula ulaşan çocuklar bulunmaktadır. Bu yüzden, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin başarılarını etkileyen bir değişken olduğu unutulmamalıdır (Selçuk, 2008).

Bir ailenin sahip olduğu ekonomik koşullar, ailedeki bireylerin yaşam biçimlerini şekillendirdiği gibi, kişilik yapılarını da etkiler. Yoksulluk sebebiyle açlık ve soğuğa

maruz kalan çocuklarda endişe görülür. Bu durum çocukta kendini güvende hissetmemesi gibi kötü bir sonuca neden olur. Arkadaşlık kurduğu diğer çocuklarla aralarında maddi açıdan büyük farklar varsa, çocukta aşağılık duygusu oluşabilir. Özellikle gençlik çağında bu duygu en şiddetli derecesine ulaşır (Yavuzer, 1996; aktaran Yiğit ve Bayrakdar, 2006).

Ekonomi etmeni, toplumların yaşantılarına şekil veren ve sosyal yapılarını niteleyen etmenlerin başında gelir. Bilindiği gibi yaşamsal gereksinimlerin karşılanabilmesi için insanlar çalışmak zorundadır. İnsan hayatının devamlılığı çalışmaya bağlıdır (Öztürk, 2013). Uzun zaman dilimlerinde ve zor şartlarda çalışıp karşılığında düşük ücret alan kişilerin, çocuklarının bazı gereksinimlerini karşılayamaması çocukta birçok olumsuz duygu durumu geliştirmekte ve ailenin yaşam kalitesini düşürmektedir denilebilir.

Bir ailenin ekonomik koşulları, çocuğun kişiliğini etkileyen etmenlerden biridir. Çocuğun kişiliğini etkileyen değişkenler arasında, babanın veya annenin işi, ailenin geliri, çocuğun okul yaşlarında çalışmak zorunda kalması, anne babanın çocukla bir arada bulunma süresi, ailenin sık sık yer değiştirmesi gibi durumlar sayılabilir. Ailenin huzurlu bir ortam içinde olmasında gelir düzeyi önemli bir etkidir. Yoksul bir aile ihtiyaçlarını karşılayamamak yüzünden birçok problemle karşılaşır. Bu problemler aile dirliğinin bozulmasına neden olabilir. Böyle bir aile ortamı çocuğun kişilik gelişimini engeller (Başaran, 2000).

Eğitim-öğretim yılı süresince, öğrencilerden aile bütçelerini zorlayacak veya mali yönden yerine getiremeyeceği bir takım araç- gereç, spor, müzik veya resim malzemesi, yardımcı kitap gibi desteklerin istenmesi ekonomik düzeyi düşük velilerin okuldan uzaklaşmasına sebep olabilmektedir (Yiğit ve Bayrakdar, 2006).

Toplumsal dinamiğin aracı durumunda olan eğitimden yararlanabilme, bireyin sosyal ve ekonomik konumuna bağlıdır. Aileler çocuklarına ayrıcalıklı ve özel bir eğitim alma şansı sağlayabileceği gibi, toplumdaki eğitim olanaklarından faydalanmasını bile sınırlandırabilir (Badavan, 1987).

2.2.4. Sosyo-Kültürel Düzey

Kültür, insanoğlunun yarattıklarının tümüdür. Her türlü araç, gereç, giyim kuşam, değer, inanç ve tutumlar bir kültürü oluşturan unsurlardır. İnsanoğlunun varoluşundan bugüne yarattığı tüm maddi ve manevi unsurların gelişme aşamaları aslında insanlığın kültürel birikimini simgeler (Kongar, 1993). Başka bir tanımla kültür insan davranışının öğrenilen kısmıdır. Kalıtsal özellikler gibi doğuştan gelmez ancak toplumsal kalıtım olarak adlandırılabilir. Çünkü aynı toplum içinde kuşaktan kuşağa aktarılır (Tezcan, 1999).

Her toplumun diğer toplumlardan farklı bir kültürü, düşünce ve hissetme özelliği, hedefi ve tavır alış biçimi vardır. İçinde yaşadığımız çevredeki hakim kültürün yansımaları bireysel davranışlarımızda görülebilmektedir. Yeme içme, temizlik alışkanlıkları, dili kullanım biçimi, giyim tarzı, dini inanışlar ve kalıp yargılar her zaman kültürün etkisinde kalır. Toplumların ortak bir kültüre sahip olması dışında yöreye veya dini inanışlara göre gelişen alt gruplar ve onların da kendilerine özgü kültürleri vardır. Bu toplumsal kültür aile aracılığı ile yeni nesillere aktarılır. Çocuk ise içinde yaşadığı toplumun standartlarını benimser ve ister istemez bu standartlara uyar (Kulaksızoğlu, 2004).

Bir okul çatısı altındaki öğrencilerin aile ve içinde oldukları toplumsal çevrelerinin kültürel düzeyi de farklıdır. Kültür farklılığı öğrencilerin sergilediği davranışları da etkiler. Çocuklar ilk olarak içinde yetiştiği ailenin düşüncelerini, tutum ve davranışlarını benimser. Çocuk, yapısı gereği benimsediği bu davranışları taklit eder. Bu yüzden çocuğun aile içinde yaşadığı deneyimler kişiliğini belirlemede çok önemlidir. Öğrencilerin gelecek için çizdikleri hedeflerde bile kültürel farklılık belirleyici olmaktadır. Ülkemizde bu kültürel farklılığı belirginleştiren önemli bir olgu, kırsaldan kentlere göç olgusudur. Kentlere göç eden aileler yerleştikleri mahallelere kültürlerini de beraberinde getirirler. Çok fazla göç alan bölgelerde değişik kültürel yaşantılar oluşmakta, her ailenin de çocuğuna davranış biçimi ve okula bakış açısı da değişebilmektedir (Yiğit ve Bayrakdar, 2006).

Ailenin eğitime karşı tutumu, içinde yaşadığı kültürün değerleri ve normlarına göre şekil alır. Çocuğun büyüdüğü çevrenin kendine has kültürel özellikleri vardır. Köy veya kasabada yaşayan aileler yaygın olarak kırsal kültür etkisi altındadır. Kırsal kültür yapısındaki aileler genellikle çok çocukludur ve eğitim olanaklarında yararlanma oranı çok düşüktür. Ailelerin okula karşı ilgisizliği ve çocukların tarım işlerinde çalışmaları, öğrencilerin çok fazla devamsızlık yapmalarına neden olmaktadır. Köyden kente göç eden ailelerde ise kente uyum zorlukları görülmektedir. Aynı zamanda iş bulunamadığı veya gelirin yeterli olmadığı durumlarda aile içinde de uyumsuzluk artar. Geçim sıkıntısı yüzünden ailesine katkıda bulunmak zorunda kalan çocuklar vardır ve bu yüzden çocuğun okula gönderilmesi ikinci plandadır. Kent kültüründe ise çekirdek aile türü egemendir ve çocuk sayısı azdır. Çocukların görevi okula gitmektir, çalışmak değildir. Gideceği okul türü ise ailenin varlığına ve toplumsal konumuna göre değişmektedir. Eğitim olanaklarından en çok yararlanan kentsel ailelerdir. Zorunlu durumlar dışında çocukların okula devamsızlıkları yoktur. Bu aile kültüründeki çocuklar için sorun olan ise, çoğunlukla yaşamlarını apartmanda sürdürmeleri ve oyun arkadaşlarından yoksun kalmalarıdır (Başaran, 2000).

Toplumun en küçük birimini oluşturan ailenin sosyo kültürel yapısı, o ailedeki bireylerin gelişim süreci içerisinde kişilik yapısını, tutum ve davranışlarını, duygusal ve bilişsel yaşantılarını ve sosyal ilişkilerini şekillendirmede rol oynamaktadır denilebilir. Bireylerin ülkenin eğitim olanaklarından yararlanmasında kültürel yapısının etkisi kaçınılmazdır. Toplumun en küçük ayağı olan aileden yola çıkarak, tüm toplumun kültür yapısının eğitime yaklaşımını da değerlendirmek gerekebilir. Yöresel, dini veya sınıfsal anlamda gelişen kültürel alt gruplardan bağımsız olarak; ülke veya ulus genelinde sahip olduğumuz sosyo kültürel düzey, eğitime yaklaşımımızda belirleyici bir rol üstlenmektedir denilebilir.

Toplumların duygu, düşünce dünyası ve yaşayış biçimleri birbirleri ile aynı olmadığı için tüm toplumların ortak bir eğitim sistemine sahip olması da söz konusu değildir. Giderek çeşitlenen ve karmaşıklaşan bir dünyada eğitim sorunları da artmakta ve her ulus kendi yollarını arayıp bulmak durumundadır. Bu da eğitim etkinliğini ulusal

sınırlar içine çekmektedir. Yaşamın hızlı dönüşüm koşulları içinde eğitimde de uzun erimli bakış açıları ile yöntemler geliştirilmelidir. Aksi halde günü kurtarmaya yarayacak acele yöntemler ile eğitimin sağlıklı işleyişi tehlikeye düşmektedir. Maalesef elektriği kestiğinizde fabrika durur, ama eğitime yeterli yatırım yapılmadığında bir şekilde yürür gerçeği hemen her yerde geçerlidir. Bu durum giderek olumsuz koşulları iyileşmez bir biçimde yerleştirerek, toplumun manevi dokusunu bozacak boyutlara ulaşabilmektedir. O yüzden çok şeyden, örneğin hastalık gibi yayılan lüks yaşam alışkanlıklarından bile vazgeçip, nitelikli eğitimden vazgeçmemek gerekir (Timuçin, 2013).

Kültür kavramı, insanı ve insan topluluğunu temel alır. İnsanın ve toplumun değişimi kültürü de etkilemektedir. Sanat ve kültür toplumsal bir değer olarak tarih boyunca insanın olduğu her yerde var olmuştur. Birbirine bağlı olan bu iki olgu, sanat eğitiminin önemini de hissettirmektedir. Sanat eğitimi ile hem evrensel kültürü anlayabilen hem de kendi kültürüne sahip çıkabilen bireyler yetiştirilebilir (Yılmaz, 2011c).

Toplumsal değerler, farklı kültürlerin bir yansıması olarak bir toplumdan diğerine değişiklik gösterirler. Bazı toplumlarda yaratıcılık desteklenebileceği gibi, bazılarında ise engellenebilir. Sözelimi, hayal etmenin boşa zaman harcamak gibi algılanması ve yaratıcı davranışların toplumun düzen ve disiplinini bozacağı düşünülmesi gibi (Yolcu, 2010)

Kültür erozyonunun önemli ölçüde engellenebilmesi sanat kavramının bireyin ve toplumun yaşam alanlarında yeterli ölçüde yer alabilmesiyle sağlanabilir. Bunun için okullarda alınan sanat eğitiminin yanı sıra yaşam alanlarının estetik, düzenli ve temiz çevre planlamaları da önemlidir. Sanat eseri ve estetikten yoksun yaşam alanları içinde, çok yönden çevresi olumsuzluklarla kuşatılmış bireyin yaşamının merkezine sanatı yerleştirmesi düşünülemez (Uz, 2012).

2.2.5. Öğrenme ve Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

İnsanoğlunun doğuştan getirdiği içgüdüsel davranışlar oldukça azdır ve hayatları boyunca çevreye uyum sağlamak için birtakım bilgileri öğrenmek zorundadırlar. İnsanların konuşması, belli tutum ve alışkanlıklar kazanması yani aslında hayatın her aşaması öğrenme ile ilgilidir (Selçuk, 2008). Öğrenme yaşam boyu sürer ve sadece yeni bir beceri kazanmak ya da akademik bir konuda uzmanlaşmak anlamına gelmez. Toplumsal etkileşimi ve kişilik gelişmesini de kapsar. Öğrenme insan davranışında pratikten kaynaklanan görece sürekli bir değişim olarak tanımlanabilir (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem ve Nolen-Hoeksama, 2002).

Öğrenme davranışta gerçekleşen, tekrar ya da yaşantı sonucu oluşan bir değişikliktir. Herhangi bir olayın ya da durumun öğrenme adını alabilmesi için değişimin nispeten sürekli olması gereği vurgulanmaktadır. Öğrenmeyi kolaylaştıran ya da zorlaştıran yani olumlu ya da olumsuz etkileyen bazı etkenler vardır. Bu etkenleri kişisel etkenler ölçeğinde incelediğimizde ilk başta türe özgü davranışlar, olgunlaşma ve hazır oluş gelmektedir (Kılıç, 2014). Dünyadaki her canlı türüne özgü davranışları yapabilecek donanımla dünyaya gelir. Örneğin kuşlar uçabilirken, kediler bunu yapamaz. İnsanlar ise konuşmaya kodlanmış tek canlı türüdür. Türe özgü bu donanımlar genetik olarak vardır. Bireyin bu doğuştan getirdiği yeteneklerin, fiziksel gelişimle beraber kendiliğinden gelişip ortaya çıkması ise olgunlaşmayı ifade eder (Selçuk, 2008).

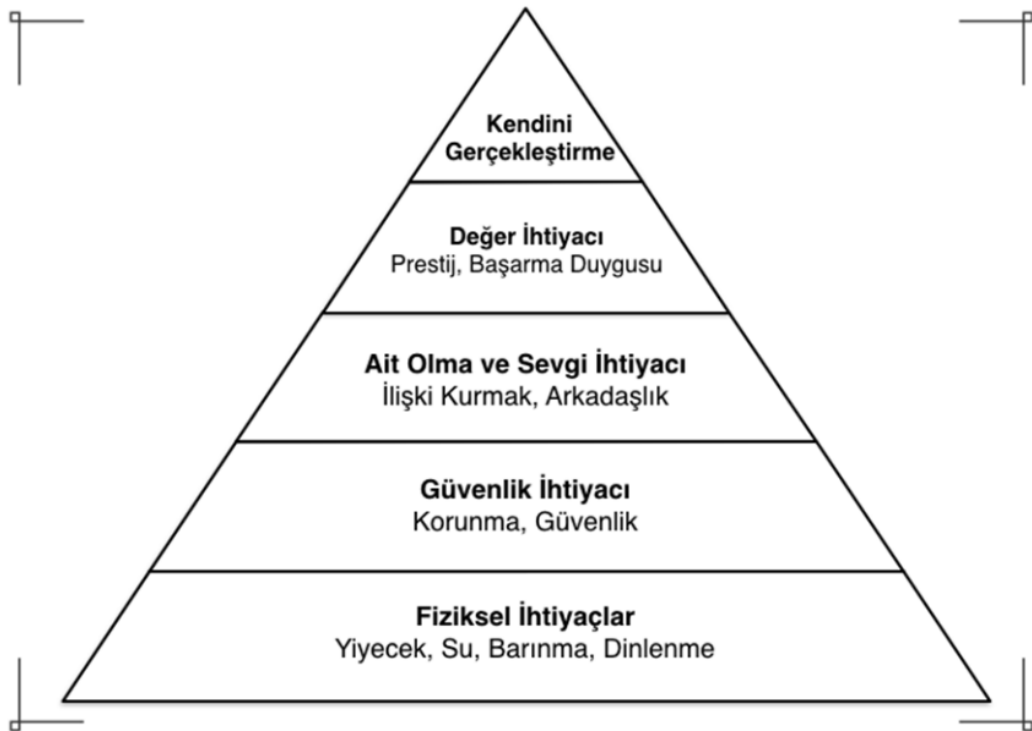
Öğrenmeye etki eden diğer etmenlerden biri de güdülenmedir. Güdüler davranışı başlatıp sürdüren yani bizi harekete geçiren güçlerdir. Davranışı oluşturan en önemli koşuldur. Örneğin; bir organizmaya yiyecek gösterdiğinizde salya salgılaması için aç olması gerekir. Fizyolojik gereksinimlerin karşılanmasının önemi kadar, onaylanmak, beğenilmek gibi güdüler de insan hayatında çok fazla önem taşır. Bireyin geliştirdiği sayısız güdüler vardır. Güdülenme kaynağını, tüm canlıların yaşamı sürdürme ve gizil güçlerini gerçekleştirme esnasından alır (Kılıç, 2014).

Tüm canlıların yaşamını sürdürmesi gerekliliğinden yola çıkarak, temel ve fizyolojik gereksinimlerin öncelikli güdülenme kaynağı olduğunu söyleyebiliriz. Aç biri için

yiyeceğin, susuz biri için suyun öncelikli olması gibi. Buradan hareketle Maslow' un Kendini Gerçekleştirme kavramı ve İhtiyaçlar Hiyerarşisine değineceğiz.

Maslow'a göre güdülenmenin temelinde ihtiyaçlar vardır. Maslow birincil ve ikincil güdüler olmak üzere güdülerini ikiye ayırmaktadır. Birincil güdülerini hayati gereksinimlerden kaynaklanan fizyolojik dürtüler olarak adlandırır. İkincil güdüler ise bireyin sosyal çevreden edindiği güdülerdir. Maslow ihtiyaçları bir sıraya koymuştur. İnsanda öncelikli olarak fizyolojik ihtiyaçların belirdiğini ve bu ihtiyaçlar giderildikten sonra diğer ihtiyaçların giderileceğini belirtmektedir (Selçuk, 2008).

Maslow "Kendini Gerçekleştirme" için sözünü ettiği ihtiyaçları sırasıyla bir piramit temsili ile açıklamaktadır.

Şekil 1 Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Kendini Gerçekleştirme kavramını öne süren Maslow, ortam uygun olduğunda her bireyin gizil güçlerinin farkına varacağını ve kendini gerçekleştireceğini savunmaktadır. İhtiyaçlar, bir piramit gibi birbirinin üstüne çıkan hiyerarşik bir düzen içinde sıralanmıştır. Temeldeki bir ihtiyaç karşılanmadan, birey daha üstte yer alan ihtiyaçlardan etkilenmez. Alttaki ihtiyaçlar karşılandığında üstte yer alan ihtiyaçlara sıra gelir. Piramidin en altında açlık ve susuzluk gibi ihtiyaçlar yer almaktadır. Bu ihtiyaçlar tüm canlı türleri tarafından hissedilir. Ardından gelen güvenlik ihtiyacı karşılanamamış olursa, yaşamın amacı bu ihtiyacın karşılanmasına yönelik bir arayış haline dönüşür. Ait olma ve sevgi ihtiyaçlarının giderilememiş olması yalnızlık ve yabancılaşma duygularının oluşumuna yol açar. Bu ihtiyacın ardından saygınlık ve başarı gelmektedir. Burada güç, yeterlilik, bağımsızlık ihtiyaçlarına ek olarak statü, ün ve saygı görme de yer almaktadır. Aksi halde aşağılık ve çaresizlik duyguları açığa çıkmaktadır. Bu gereksinimler karşılandıktan sonra kendini gerçekleştirme gelmektedir. Maslow basamağın son noktası olan kendini gerçekleştirmeden önce bilme, anlama ve estetik ihtiyaçlardan da söz eder. Çünkü sürekli olarak bilgi edinme, evreni tanıma ya da güzellikten, dengeden hoşlanma gibi ihtiyaçları olan kişiler vardır. Bu yüzden bilme veya estetik ihtiyacın karşılanamaması bu kişileri rahatsız eder. Maslow son basamak olan “Kendini Gerçekleştirme” basamağında olan bireylerin; gerçekçi, çevresini olduğu gibi kabul eden, samimi davranan, yalnız yaşamdan zevk alan, yaratıcı, empati ve sempati gücü olan kişiler olduğunu vurgular (Bilge, 2014).

Maslow’un piramidinin tepesine doğru ilerledikçe estetik ihtiyaçların doğduğunu ve karşılanamadığında rahatsızlık verebileceğini söyledik. Okullarda sanat eğitimi yoluyla bu ihtiyacın karşılanmasına olanak tanıyacak temeller atılmaktadır denilebilir. Bireysel farklılıklarda etken olabilen sosyo ekonomik ve sosyo kültürel düzeylerin düşük olması, bireylerin piramidin daha alt basamaklarındaki gereksinimleri karşılamaya çalıştıkları gerçeği ile örtüşmektedir. Ailenin geçimini zor sağladığı bir koşulda bireylerin ilk ihtiyacı sanat olmayabilir, öncelikli ihtiyaç yeme, içme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlar olacaktır. Sanat bireylerin hem bilişsel hem duyuşsal ihtiyaçlarını karşılar hem de estetik yargı yapabilme becerilerini geliştirir. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için; yani özgür, çözüme dönük, verimli, yaratıcı, hoşgörülü,

duyarlı, vicdanlı, kişiler arası sağlıklı ilişkiler kurabilen, etik kurallar çerçevesinde davranabilen bir birey olarak kendini var edebilmesi için sanat eğitimi en büyük desteği sunacaktır. Bu yüzden bir çocuğun sosyo ekonomik ve kültürel durumu ne olursa olsun, onu sanat ile beslemek gerekir. Bulunduğu çevre ve aile ortamında olumsuz koşullar gereği bu güdülenmeyi yakalayamayan çocuğa, sanatsal yaşantı edinme yollarını eğitim sistemi içinde okullar sağlayabilir. Bunun için de eğitim sistemi içinde sanat eğitiminin gerekliliği bilinciyle hareket edilerek okullarda uygun koşullar oluşturulmalıdır.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma için seçilen model, çalışmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları ile bu ölçme aracıyla elde edilen verilerin analizinde kullanılan istatistikî tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip 5. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine yönelik tutumlarını incelenmeyi amaçlandığından betimsel niteliktedir ve tarama modeli esas alınarak yapılmıştır. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel'e (2018) göre "Tarama araştırmaları daha çok 'ne, nerede, ne zaman, ne sıklıkta, hangi düzeyde, nasıl' gibi soruların cevaplandırılmasına olanak tanır." (s. 184) "Tarama modelleri (araştırmaları) ile değişkenler arasındaki pek çok ilişki, fark analizleri de dâhil araştırılabilir" (Karasar, 2017, s. 114). Bu açıklamalara uygun olarak, araştırmaya katılan 5. sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine yönelik tutumlarının genel olarak ne olduğu ve bu tutumlarının bazı sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek üzere tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Kağıthane ilçesinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 5.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Kağıthane ilçesindeki farklı sosyo-ekonomik ve kültürel alt yapıları olduğu düşünölen üç ayrı ortaokul ve her okulun 5. Sınıflarında öğrenim gören 100 öğrenci olmak üzere toplam 300 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin demografik/kişisel özellikleri aşağıda, Tablo 3.1.'den Tablo 3.8.'e kadar verilmiştir.

Tablo 3.1. Öğrencilerin okullarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Okul	<i>f</i>	%	% geç.	% yığ.
Zişan Alkoç Ortaokulu	100	33,3	33,3	33,3
Ali Fuat Cebesoy Ortaokulu	100	33,3	33,3	66,7
Cemil Meriç Ortaokulu	100	33,3	33,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel alt yapılarına sahip olduğu düşünülen üç ortaokulun 5. Sınıflarında öğrenimlerine devam eden 100'er (%33,3) öğrenci araştırmaya katılmıştır.

Tablo 3.2. Öğrencilerin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Cinsiyet	<i>f</i>	%	% geç.	% yığ.
Kız	148	49,3	49,3	49,3
Erkek	152	50,7	50,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısı kız (%49,3) ve diğer yarısı da erkeklerden (%50,7) oluşmaktadır.

Tablo 3.3. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Annenin eğitim durumu	<i>f</i>	%	% geç.	% yığ.
İlkokul	63	21,0	21,0	21,0
Ortaokul	110	36,7	36,7	57,7
Lise	92	30,7	30,7	88,3
Üniversite	35	11,7	11,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Öğrencilerin annelerinin büyük bir bölümü ortaokul (%36,7) ve lise (%30,7) mezunudur. En küçük eğitim grubunu %11,7 ile üniversite mezunu annelerin çocukları oluşturmaktadır.

Tablo 3.4. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Babanın eğitim durumu	<i>f</i>	%	% geç.	% yığ.
İlkokul	47	15,7	15,7	15,7
Ortaokul	88	29,3	29,3	45,0
Lise	119	39,7	39,7	84,7
Üniversite	46	15,3	15,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına bakıldığında en büyük grubu %39,7 ile lise mezunları ve en küçük grubu %15,3 ile üniversite mezunlarının oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3.5. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Aylık aile geliri	<i>f</i>	%	% geç.	% yığ.
1.500 TL ve altı	40	13,3	13,3	13,3
1.501-3.000 TL	138	46,0	46,0	59,3
3.001 TL ve üstü	122	40,7	40,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Öğrencilerin %13,3'ünün ailesinin geliri 1.500 TL ve daha azken, %46,0'sının 1.501 TL ile 3.000 TL arasında ve kalan %40,7'sinin 3.001 TL ve üstü olduğu belirtilmiştir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin oturdukları evin mülkiyetine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Evin mülkiyeti	<i>f</i>	%	% geç.	% yığ.
Kira	143	47,7	47,7	47,7
Kendimizin	157	52,3	52,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Öğrencilerin yarısına yakını (%47,7) kirada ve diğer yarısına yakını (%52,3) kendi evlerinde oturmaktadır.

Tablo 3.7. Öğrencilerin kendilerine ait oda olmasına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Kendine ait oda	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>% geç.</i>	<i>% yığ.</i>
Evet	208	69,3	69,3	69,3
Hayır	92	30,7	30,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Öğrencilerin büyük bir bölümü, %69,3 ile kendisine ait bir odaya sahiptir.

Tablo 3.8. Öğrencilerin ailelerinin resim malzemelerini temin etmesine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları

Ailenin resim malzemelerini temin etmesi	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>% geç.</i>	<i>% yığ.</i>
Evet	290	96,7	96,7	96,7
Hayır	10	3,3	3,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Öğrencilerin neredeyse tümünün (%96,7) aileleri onlara resim malzemelerini temin etmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

5. Sınıf öğrencilerinin, Görsel Sanatlar Dersine yönelik tutumlarını, bazı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler bakımından incelemek amacıyla iki farklı ölçme aracı uygulanmıştır (Ek-1, Ek-2).

Birincisini, araştırmada 5. Sınıf öğrencilerinin bazı sosyo-ekonomik ve kültürel (demografik) özelliklerini öğrenmek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen sekiz soruluk bir “Kişisel Bilgi Formu”, ikincisini ise öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarını belirlemek üzere Aslantaş (2014) tarafından geliştirilerek geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılan ve toplam 28 maddeden oluşan tek boyutlu “Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” oluşturmaktadır.

Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin, 12’si olumsuz yükleme (ters madde) ve 16’sı da olumlu yükleme sahip toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri, araştırmaya katılan öğrenciler tarafından ‘Hiç katılmıyorum’ (1) ile ‘Tamamen

katılıyorum' (4) arasında değerlendirilmektedir. Aslantaş (2014) tarafından yapılan faktör analizi sonrası 28 maddeden oluşan tek boyutlu bir yapı tespit edilmiş ve maddelerin faktör yük değerlerinin 0,306 ile 0,788 arasında değiştiği ve tek boyutlu olarak toplam varyansın %62,57'sini açıkladığı bulunmuştur. Ölçeğin güvenirlik/iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) ise hem açımlayıcı hem de doğrulayıcı faktör analizleri sonrası 0,92 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten alınan yüksek ortalama puan öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik olumlu tutumunu, düşük puan ise düşük tutumunu göstermektedir. Toplam puan üzerinden hesaplandığında alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan ise 112 olabilmektedir (Aslantaş, 2014, s. 188).

Araştırmada kullanılan Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin bu araştırma için uygunluğu bir madde analizi ile tekrar güvenirliklerine (iç-tutarlılık katsayılarına) bakılarak incelenmiştir (Tablo 3.9.). Cronbach Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliliği aşağıdaki gibi değerlendirilmiştir.

- $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek/boyut güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin/boyutun güvenirliliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek/boyut oldukça güvenilir, ve
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek/boyut yüksek derecede güvenilirdir (Kalaycı, 2006, s. 405; Karagöz, 2016, s.941, Özdamar, 2002, s.673).

Tablo 3.9. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine ilişkin güvenilirlik analizi

Madde	Toplam- Madde Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alfa	Genel Alfa Katsayısı
Madde 01	0,874	0,980	0,985
Madde 02*	0,858	0,981	
Madde 03*	0,759	0,985	
Madde 04*	0,835	0,975	
Madde 05*	0,836	0,980	
Madde 06	0,724	0,981	
Madde 07	0,850	0,966	
Madde 08	0,858	0,980	
Madde 09*	0,809	0,984	
Madde 10	0,777	0,979	
Madde 11	0,840	0,977	
Madde 12*	0,863	0,969	
Madde 13	0,886	0,981	
Madde 14	0,859	0,984	
Madde 15*	0,778	0,980	
Madde 16	0,762	0,975	
Madde 17*	0,841	0,983	
Madde 18*	0,790	0,969	
Madde 19*	0,877	0,981	
Madde 20	0,860	0,983	
Madde 21	0,869	0,980	
Madde 22*	0,851	0,977	
Madde 23	0,838	0,973	
Madde 24	0,853	0,984	
Madde 25	0,855	0,980	
Madde 26*	0,861	0,982	
Madde 27	0,857	0,980	
Madde 28	0,851	0,979	

*Ters (olumsuz yüklü) madde

Tek boyutlu Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin genel güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alfa) $\alpha=0,985$ olarak hesap edilmiştir (Tablo 3.9.). Her hangi bir madde ölçekten silindiğinde güvenilirlik katsayısının (Cronbach Alfa) yükselmeyeceği görüldüğünden (üçüncü sütun), ölçekte yer alan maddelerin çıkarılmalarına gerek olmadığı anlaşılmaktadır. Ölçek maddelerinin ölçeğin geneli ile olan korelasyon katsayılarını gösterir madde-toplam korelasyon katsayılarının ise 0,724 ile 0,886

arasında olduğu bulunmuş ve maddeler ile ölçek arasında yeterli düzeyde ilişki ($r \geq 0,30$) olduğu görülmüştür.

Çalışmanın kavramsal alt yapısı sanat, eğitim, sanat eğitimi, eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi ve gelişim ile ilgili konuları içeren kitaplar, dergilerde ve sempozyum bildiri kitaplarında yayımlanmış ilgili yazılar, makaleler incelenerek oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için 2015-2016 eğitim-öğretim yılı 2. döneminin mayıs ayında Cemil Meriç Ortaokulu, Ali Fuat Cebesoy Ortaokulu ve Zişan Alkoç Ortaokuluna gidilerek, bu okullarda okuyan ve araştırmanın örneklemini oluşturan 300 öğrenci ile araştırmaya ilişkin uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmayı yapmak için İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan 5. Sınıf öğrencilerinden, Kişisel Bilgi Formu ve Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği ile toplanan verilerin tümü SPSS 23.0 for Windows programına aktarılmış ve istatistiksel analizler yapılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerden elde edilen verilerin çözümüne geçilmeden önce, bu verilerin anket ile belirlenen sınırlar içinde olup olmadığı, hatalar ve ciddi oranda eksiklikler barındırıp barındırmadığı kontrol edilmiştir. Daha sonra ise çalışmanın amacına bağlı olarak uygulanacak istatistikî analizlerin seçimi için (parametrik veya non-parametrik) Kolmogorov-Smirnov (K-S) testiyle veri gruplarının normallik dağılımları incelenmiştir (Tablo 3.10.).

Tablo 3.10. Öğrencilerin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine bağlı olarak ölçek puanları üzerindeki normallik dağılımlarına yönelik Kolmogorov-Smirnov testi

Değişken	Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Puanı
Okul	0,352
Cinsiyet	0,278
Eğitim durumu (anne)	0,474
Eğitim durumu (baba)	0,255
Gelir	0,269
Evin mülkiyeti	0,358
Kendine ait oda	0,273
Ailenin resim malzemesi temin etmesi	0,002**

** $p < .01$

Veri grubunun normallik dağılımı göstermesi için $p > .05$ olmalıdır (Pallant, 2005, s.57). Tablo 3.10.'dan da görüleceği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin, öğrenim gördükleri okul, cinsiyet, anne-babanın eğitim durumu, ailenin aylık geliri, oturulan evin mülkiyeti ve öğrencinin kendine ait bir odasının olması değişkenlerinin ölçeğin puanları üzerindeki dağılımları normallik gösterirken ($p > .05$), ailenin resim malzemesi temin etmesi değişkeninin ölçek puanı üzerindeki dağılımı normallik göstermemektedir ($p < .05$). Normallik dağılımına ilişkin yapılan Kolmogorov-Smirnov testi sonrası, araştırmanın amacına bağlı olarak aşağıdaki analizler yapılmıştır;

1. Öğrencilerin, görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarına araştırmak üzere, ölçek ve ölçek maddelerinin puanlarının ortalaması ($\bar{X}$) ve standart sapma (ss) değerleri hesaplanmıştır.
2. Öğrencilerin, cinsiyete, oturulan evin mülkiyetine ve kendilerine ait odalarının olmasına bağlı olarak, görsel sanatlar dersine yönelik tutumları arasında anlamlı fark olup olmadığını araştırmak üzere bağımsız/ilişkisiz gruplar t-testi uygulanmıştır.
3. Öğrencilerin, öğrenim gördükleri okul, anne-babanın eğitim düzeyi ve aile gelirine bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumları arasında anlamlı fark olup olmadığını araştırmak üzere tek-yönlü varyans analizi (one-way ANOVA) uygulanmıştır. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumları arasında anlamlı

fark bulunduğu durumda ise hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu araştırmak üzere post-hoc Tukey testi yapılmıştır.

4. Öğrencilerin, ailenin resim malzemeleri temin etme durumuna bağlı olarak, görsel sanatlar dersine yönelik tutumları arasında anlamlı fark olup olmadığını araştırmak üzere (normallik varsayımı sağlanamadığından) Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Yapılan tüm istatistiksel hesaplamalarda temel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, önce, araştırmaya katılan 5. Sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumları genel olarak incelenmiş daha sonra ise bazı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine bağlı olarak anlamlı farklılaşmalar olup olmadığı araştırılmıştır.

4.1. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Genel Tutumlarına İlişkin Bulgular

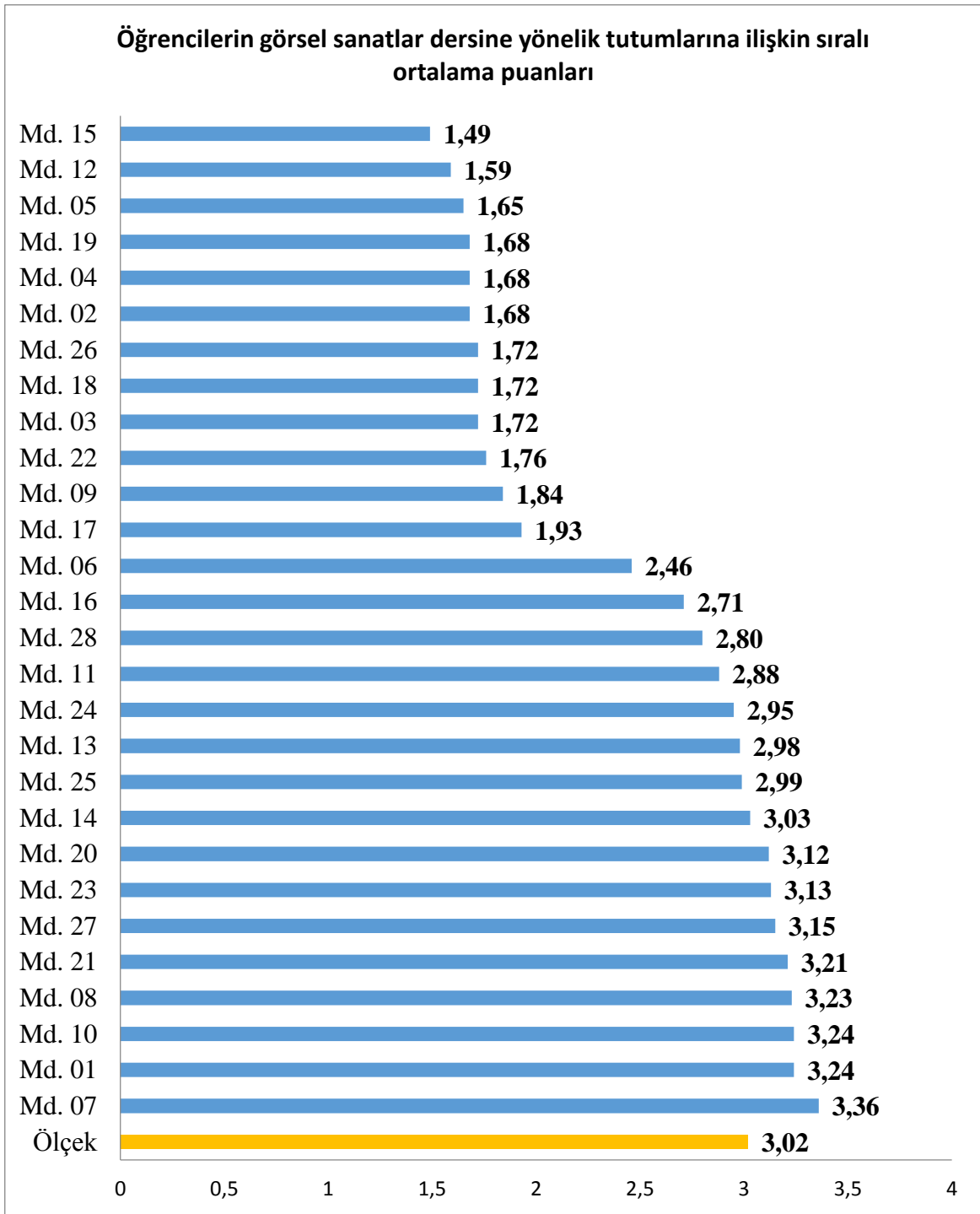
Çalışmaya katılan ve 5. Sınıfa devam eden öğrencilerin görsel dersine yönelik tutumlarını belirlemek üzere 28 maddelik ve tek boyuttan oluşan Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. 4'lü Likert tipinde düzenlenen ölçeğin maddeleri, çalışmaya katılan öğrenciler tarafından 'Hiç katılmıyorum' (1) ile 'Tamamen katılıyorum' (4) seçeneklerinden biri işaretlenerek değerlendirilmiştir. Ölçeğin genelinden alınan puanın yüksekliği, öğrencinin okuldaki görsel sanatlar dersine yönelik tutumunun/algısının olumlu olduğunu, düşük puan ise okuldaki görsel sanatlar dersine yönelik tutumunun/algısının olumsuz olduğunu göstermektedir. Ölçme aracındaki seçenekler arasındaki aralıkların eşit olduğu varsayımından hareketle iki aralık arası değer 0,75 olarak hesaplanmıştır ($3/4=0,75$). Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin maddeleri için belirlenen puan aralıkları ve seçenekler aşağıdaki gibidir. Ölçeğin toplam puanlar üzerinden değerlendirilmesinde ise en düşük toplam puanın 28 ve en yüksek toplam puanın 112 olabileceği 56 puanın altı olumsuz algıyı, 56'nın üstü toplam puanın ise olumlu algıyı gösterdiği kabul edilmiştir (Aslantaş, 2014, s.188; Çelik, 2015, s.77).

<u>Puan Aralığı</u>	<u>Seçenek</u>	<u>Tutum Düzeyi</u>
1,00 - 1,75	Hiç katılmıyorum	Çok olumsuz/çok düşük
1,76 - 2,50	Katılmıyorum	Olumsuz/düşük
2,51 - 3,25	Katılıyorum	Olumlu/yüksek
3,26 - 4,00	Tamamen katılıyorum	Çok olumlu/çok yüksek

Tablo 4.1. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarına ilişkin betimsel istatistikler (N=300)

Madde	$\bar{X}$	ss
01. Görsel Sanatlar dersinin süresinin daha uzun olmasını isterim.	3,24	0,88
02. Görsel Sanatlar dersinde sıkılırım.	1,68	0,82
03. Görsel Sanatlar dersi benim için zordur.	1,72	0,75
04. Görsel Sanatlar dersinde kendimi mutsuz hissederim.	1,68	0,80
05. Görsel Sanatlar dersinin benim için önemi yoktur.	1,65	0,80
06. İleride "Görsel Sanatlar" ile ilgili (ressam, heykeltıraş, grafiker gibi) bir meslek seçmek isterim.	2,46	0,87
07. Görsel Sanatlar dersi eğlenceli bir derstir.	3,36	0,80
08. Görsel Sanatlar dersinde bulunmaktan mutlu olurum.	3,23	0,78
09. Görsel Sanatlar dersi ile ilgili bilgilerimi artırmak için ders dışında bir çaba göstermem.	1,84	0,75
10. Görsel Sanatlar dersini kolay anlarım.	3,24	0,79
11. Derslerimin içinde en çok "Görsel Sanatlar" dersi etkinlikleri yaparken mutlu olurum.	2,88	0,84
12. Görsel Sanatlar dersine ayrılan süresinin daha az olmasını isterim.	1,59	0,86
13. Görsel Sanatlar dersi olduğu gün okula daha mutlu giderim.	2,98	0,77
14. Görsel Sanatlar dersinde yaptığım etkinliklerle ilgili konuşmaktan mutlu olurum.	3,03	0,79
15. Görsel Sanatlar dersi olduğu gün okula gitmek istemem.	1,49	0,68
16. Diğer derslerle karşılaştığımda "Görsel Sanatlar" dersinde daha mutlu olurum.	2,71	0,85
17. Görsel Sanatlar dersinde öğrendiğim konularla ilgili ders dışında etkinlik yapmam.	1,93	0,76
18. Görsel Sanatlar dersinde etkinlikleri yapmakta zorlanırım.	1,72	0,83
19. Görsel Sanatlar dersine çalışırken sıkılırım.	1,68	0,86
20. Görsel Sanatlar dersinde yeni konular öğrenmek beni heyecanlandırır.	3,12	0,83
21. Görsel Sanatlar dersi ödevlerini keyifle yaparım.	3,21	0,82
22. Görsel Sanatlar dersinde yapılan etkinlikler ilgimi çekmez.	1,76	0,82
23. Görsel Sanatlar dersinde kendimi rahat hissederim.	3,13	0,77
24. Görsel Sanatlar dersindeki etkinlikler beni dinlendirir.	2,95	0,72
25. Görsel Sanatlar dersi çok sevdiğim dersler arasındadır.	2,99	0,86
26. Görsel Sanatlar dersi ilgi duyduğum bir ders değildir.	1,72	0,80
27. Boş zamanlarımda resim yapmaktan hoşlanırım.	3,15	0,88
28. Görsel Sanatlar dersinde öğrendiğim konularla ilgili ders dışında etkinlikler yaparım.	2,80	0,89
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum (Ortalama Puan)	3,02	0,66
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum (Toplam Puan)	84,66	18,52

Şekil 2 Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarına ilişkin düşükten yükseğe sıralı ortalama puanları

Tablo 4.1. ve Şekil 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği maddeleri ve genelinden aldıkları ortalama ve toplam puanlar

verilmiştir. Ölçeğin 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 17, 18, 19, 22 ve 26 numaralı maddeleri olumsuz yüklü (ters madde) olup, Tablo 4.1.'in altında verilen ölçeğe ilişkin ortalama ve toplam puanlar hesaplanmadan önce ters çevrilmişlerdir. Buna göre; araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik genel tutumları olumludur/yüksektir ($\bar{X}_{ölçek}=3,02\pm0,66$; 'Olumlu/Yüksek' düzeyde).

Öğrencilerin, ölçeğin maddelerine ilişkin ortalama puanları incelendiğinde, aşağıdaki olumsuz yüklü maddelere (ortalama puana göre düşükten yükseğe) ilişkin değerlendirmelere katılmadıkları görülmektedir (puanlar 'Hiç katılmıyorum', çok düşük düzeyde katılma). Başka bir deyişle araştırmaya katılan öğrencilerin, aşağıda sayılan olumsuz değerlendirmeleri kabul etmediği söylenebilir.

- “15. Görsel Sanatlar dersi olduğu gün okula gitmek istemem.” (1,49±0,68)
- “12. Görsel Sanatlar dersine ayrılan süresinin daha az olmasını isterim.” (1,59±0,86)
- “05. Görsel Sanatlar dersinin benim için önemi yoktur.” (1,65±0,80)
- “19. Görsel Sanatlar dersine çalışırken sıkılırım.” (1,68±0,86)
- “04. Görsel Sanatlar dersinde kendimi mutsuz hissedirim.” (1,68±0,80)
- “02. Görsel Sanatlar dersinde sıkılırım.” (1,68±0,82)
- “26. Görsel Sanatlar dersi ilgi duyduğum bir ders değildir.” (1,72±0,80)
- “18. Görsel Sanatlar dersinde etkinlikleri yapmakta zorlanırım.” (1,72±0,83)
- “03. Görsel Sanatlar dersi benim için zordur.” (1,72±0,75)

Öğrencilerin, 22, 9, 17 ve 6 numaralı maddelerdeki ifadeler katılma düzeyleri ise 'Katılmıyorum'/Düşük düzeyde olarak bulunmuştur. Bu maddelerin içeriklerine bakıldığında ilk üçünün olumsuz yüklü olması nedeniyle öğrencilerin maddelerdeki ifadeler katılmadıkları, yani görsel sanatlar dersine ilişkin tutumlarının olumlu olduğu söylenebilir. Ancak, 6 numaralı madde öğrencilerin görsel sanatlara ilişkin tutumlarının olumlu olsa bile görsel sanatlara bir meslek ufkunda bakmadıklarını göstermektedir.

- “22. Görsel Sanatlar dersinde yapılan etkinlikler ilgimi çekmez.” (1,76±0,82)

- “09. Görsel Sanatlar dersi ile ilgili bilgilerimi artırmak için ders dışında bir çaba göstermem.” (1,84±0,75)
- “17. Görsel Sanatlar dersinde öğrendiğim konularla ilgili ders dışında etkinlik yapmam.” (1,93±0,76)
- “06. İleride "Görsel Sanatlar" ile ilgili (ressam, heykeltıraş, grafiker gibi) bir meslek seçmek isterim.” (2,46±0,87)

Araştırmaya katılan öğrencilerin, ortalama puanları dikkate alınarak (düşükten yükseğe) 16, 28, 11, 24, 13, 25, 14, 20, 23, 27, 21, 8, 10 ve 1 numaralı maddelerdeki ifadelerle ‘Katıldıkları’ görülmektedir. Öğrenciler, görsel sanatlar dersine ilişkin tüm bu ifadeleri olumlu değerlendirmekte olup, tutumları da olumludur.

Son olarak, ölçekte yer alan ve öğrenciler tarafından en yüksek ortalama puan verilen maddenin 3,36±0,80 ile “07. Görsel Sanatlar dersi eğlenceli bir derstir.” Olduğu görülmüştür. Öğrencilerin en çok katıldıkları ifade görsel sanatlar dersinin eğlenceli olmasıdır.

Tüm sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının genelde olumlu/yüksek olduğunu ancak en üst düzeyde olmadığı söylenebilir.

Aşağıda, araştırmaya katılan öğrencilerin, bazı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında (ilişkili puanlarında) anlamlı farklılaşmalar olup olmadığı incelenmiştir.

4.2. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutumlarının Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Bu alt bölümde, araştırmaya katılan 5. Sınıf öğrencilerinin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerinden öğrenim gördükleri okul (okulun bulunduğu sosyo-ekonomik çevre), cinsiyeti, anne-babanın eğitim durumu, aile gelir düzeyi, oturulan evin mülkiyeti, kendilerine ait odanın olması ve ailenin resim malzemeleri temin etmesi durumuna göre

görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında (ilişkili puanlarında) anlamlı farklılaşmalar olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının öğrenim gördükleri okul değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)

Puan	Okul	Betimsel İst.			ANOVA		Tukey
		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	Zişan Alkoç O. (1)	100	77,17	20,78	21,03	0,000***	1 ile 2, 3 2 ile 3
	Ali Fuat Cebesoy O. (2)	100	83,76	17,96			
	Cemil Meriç O. (3)	100	93,04	12,34			

*** $p < .001$

Tablo 4.3. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300)

(I) Okul	(J) Okul	<i>p</i>
Zişan Alkoç O. (1)	Ali Fuat Cebesoy O. (2)	0,021*
	Cemil Meriç O. (3)	0,000***
Ali Fuat Cebesoy O. (2)	Zişan Alkoç O. (1)	0,021*
	Cemil Meriç O. (3)	0,001**
Cemil Meriç O. (3)	Zişan Alkoç O. (1)	0,000***
	Ali Fuat Cebesoy O. (2)	0,001**

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okula bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ANOVA ile incelenmiş ve öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur [$F_{(2; 297)}=21,03$; $p < 0,001$] (Tablo 4.2.). Farklılığın kaynağını bulmak üzere ANOVA sonrası yapılan post-hoc Tukey testine göre (Tablo 4.3.);

a) Cemil Meriç ($\bar{X}_{\text{Cemil Meriç O.}}=93,04$) ve Ali Fuat Cebesoy Ortaokulunda ($\bar{X}_{\text{Ali Fuat Cebesoy O.}}=83,76$) öğrenim gören öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin tutumları,

Zişan Alkoç Ortaokulunda ($\bar{X}_{Zişan Alkoç O.}=77,17$) öğrenim gören öğrencilerden daha olumludur.

b) Aynı zamanda, Cemil Meriç Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{X}_{Cemil Meriç O.}=93,04$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumu, Ali Fuat Cebesoy Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerden ($\bar{X}_{Ali Fuat Cebesoy O.}=83,76$) daha olumludur/yüksektir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (N=300)

Puan	Cinsiyet	Betimsel İst.			t-test		
		n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	Kız	148	89,57	15,98	4,69	298	0,000***
	Erkek	152	79,88	19,59			

*** $p < .001$

Araştırmaya katılan 5. Sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının (puanlarının), cinsiyetlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği ve bu farkın kız öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur [$t_{(298)}=4,69$; $p < 0,001$] (Tablo 4.4.). Gruplara ait ortalama puanlar incelendiğinde, kız öğrencilerin ($\bar{X}_{Kız}=89,57$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının erkek öğrencilerden ($\bar{X}_{Erkek}=79,88$) daha olumlu/yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)

Puan	Annenin eğitim durumu	Betimsel İst.			ANOVA		Tukey
		n	$\bar{X}$	ss	F	p	
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	İlkokul (1)	63	66,52	21,41	38,79	0,000***	1 ile 2, 3, 4
	Ortaokul (2)	110	86,00	15,46			
	Lise (3)	92	91,67	12,67			
	Üniversite (4)	35	94,63	11,52			

*** $p < .001$

Tablo 4.6. Öğrencilerin annelerinin eğitim durumu değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300)

(I) Annenin eğitim durumu	(J) Annenin eğitim durumu	p
İlkokul (1)	Ortaokul (2)	0,000***
	Lise (3)	0,000***
	Üniversite (4)	0,000***
Ortaokul (2)	İlkokul (1)	0,000***
	Lise (3)	0,055
	Üniversite (4)	0,026*
Lise (3)	İlkokul (1)	0,000***
	Ortaokul (2)	0,055
	Üniversite (4)	0,781
Üniversite (4)	İlkokul (1)	0,000***
	Ortaokul (2)	0,026*
	Lise (3)	0,781

* $p < .05$, *** $p < .001$

Araştırmaya katılan öğrencilerin, annelerinin eğitim durumuna bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ANOVA ile incelenmiş ve annenin eğitiminin, öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur [$F_{(3; 295)}=38,79$; $p < 0,001$] (Tablo 4.5.). Farklılığın kaynağını bulmak üzere ANOVA sonrası yapılan post-hoc Tukey testine göre (Tablo 4.6.);

a) Annesi, ortaokul ($\bar{X}_{Ortaokul}=86,00$), lise ($\bar{X}_{Lise}=91,67$) ve üniversite ($\bar{X}_{Üniversite}=94,63$) mezunu olan öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin tutumları, annesi ilkokul mezunu olan ($\bar{X}_{İlkokul}=66,52$) öğrencilerden daha olumludur.

b) Aynı zamanda, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}_{Üniversite}=94,63$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumu, annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerden ($\bar{X}_{Ortaokul}=86,00$) daha olumludur/yüksektir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)

Puan	Babanın eğitim durumu	Betimsel İst.			ANOVA		Tukey
		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	İlkokul (1)	47	66,72	21,97	28,29	0,000***	1 ile 2, 3, 4 2 ile 3, 4
	Ortaokul (2)	88	82,13	18,93			
	Lise (3)	119	90,31	13,28			
	Üniversite (4)	46	93,20	11,04			

*** $p < .001$

Tablo 4.8. Öğrencilerin babalarının eğitim durumu değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300)

(I) Babanın eğitim durumu	(J) Babanın eğitim durumu	<i>p</i>
İlkokul (1)	Ortaokul (2)	0,000***
	Lise (3)	0,000***
	Üniversite (4)	0,000***
Ortaokul (2)	İlkokul (1)	0,000***
	Lise (3)	0,003**
	Üniversite (4)	0,001**
Lise (3)	İlkokul (1)	0,000***
	Ortaokul (2)	0,003**
	Üniversite (4)	0,742
Üniversite (4)	İlkokul (1)	0,000***
	Ortaokul (2)	0,001**
	Lise (3)	0,742

** $p < .01$, *** $p < .001$

Araştırmaya katılan öğrencilerin, babalarının eğitim durumuna bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ANOVA ile incelenmiş ve babanın eğitim durumunun, öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur [$F_{(3; 295)}=28,29$; $p < 0,001$] (Tablo 4.7.). Farklılığın kaynağını bulmak üzere ANOVA sonrası yapılan post-hoc Tukey testine göre (Tablo 4.8.);

a) Babası, ortaokul ($\bar{X}_{\text{Ortaokul}}=82,13$), lise ($\bar{X}_{\text{Lise}}=90,31$) ve üniversite ($\bar{X}_{\text{Üniversite}}=93,20$) mezunu olan öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin tutumları, babası ilkokul mezunu olan ($\bar{X}_{\text{İlkokul}}=66,72$) öğrencilerden daha olumludur.

b) Aynı zamanda, babası lise ($\bar{X}_{\text{Lise}}=90,31$) ve üniversite mezunu olan öğrencilerin ($\bar{X}_{\text{Üniversite}}=93,20$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumu, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerden ($\bar{X}_{\text{Ortaokul}}=82,13$) daha olumludur/yüksektir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının aylık aile geliri değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testi (N=300)

Puan	Ailenin aylık geliri	Betimsel İst.			ANOVA		Tukey
		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	1.500 TL ve altı (1) 1.501-3.000 TL (2) 3.001 TL ve üstü (3)	40 138 122	60,13 83,67 93,81	18,65 17,31 10,54	75,11	0,000***	1 ile 2, 3 2 ile 3

*** $p < .001$

Tablo 4.10. Öğrencilerin aylık aile geliri değişkenine ilişkin post-hoc Tukey testi (N=300)

(I) Aile aylık geliri	(J) Aile aylık geliri	<i>p</i>
≥ 1.500 TL (1)	1.501-3.000 TL (2)	0,000***
	3.001 TL $\geq$ (3)	0,000***
1.501-3.000 TL (2)	≥ 1.500 TL (1)	0,000***
	3.001 TL $\geq$ (3)	0,000***
3.001 TL $\geq$ (3)	≥ 1.500 TL (1)	0,000***
	1.501-3.000 TL (2)	0,000***

*** $p < .001$

Araştırmaya katılan öğrencilerin, aylık aile gelirine bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı ANOVA ile incelenmiş ve aile gelirinin, öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur [$F_{(2; 297)}=75,11$; $p < 0,001$] (Tablo 4.9.). Farklılığın kaynağını bulmak üzere ANOVA sonrası yapılan post-hoc Tukey testine göre (Tablo 4.10.);

a) Aile geliri, 1.501-3.000 TL ($\bar{X}_{1.501-3.000 \text{ TL}}=83,67$) ile 3.001 TL ve üstü ($\bar{X}_{3.001 \text{ TL ve üstü}}=93,81$) olan öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin tutumları, aile geliri 1.500 TL ve altı olan ($\bar{X}_{1.500 \text{ TL ve altı}}=60,13$) öğrencilerden daha olumludur/yüksektir.

b) Aynı zamanda, aile geliri 3.001 TL ve üstü olan öğrencilerin ($\bar{X}_{3.001 \text{ TL ve üstü}}=93,81$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumu, aile geliri 1.501-3.000 TL olan öğrencilerden ($\bar{X}_{1.501-3.000 \text{ TL}}=83,67$) daha olumludur/yüksektir.

Tablo 4.11. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının oturulan evin mülkiyeti değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (N=300)

Puan	Ev	Betimsel İst.			t-test		
		n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	Kira	143	76,94	21,05	7,50	298	0,000***
	Kendimizin	157	91,69	12,22			

*** $p < .001$

Araştırmaya katılan 5. Sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının (puanlarının), oturulan evin mülkiyetine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği ve bu farkın ev sahibi olan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur [$t_{(298)}=7,50$; $p < 0,001$] (Tablo 4.11). Gruplara ait ortalama puanlar incelendiğinde, ev sahibi olan öğrencilerin ($\bar{X}_{\text{Kendimizin}}=91,69$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının, kirada oturan öğrencilerden ($\bar{X}_{\text{Kira}}=76,94$) daha olumlu/yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.12. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının kendi odaları olması değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin t-testi (N=300)

Puan	Kendine ait oda	Betimsel İst.			t-test		
		<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>ss</i>	<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	Var	208	92,07	11,05	13,06	298	0,000***
	Yok	92	67,89	20,94			

*** $p < .001$

Araştırmaya katılan 5. Sınıf öğrencilerinin, görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının (puanlarının), kendilerine ait bir odası olmasına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği ve bu farkın kendi odası olan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur [$t_{(298)}=13,06$; $p < 0,001$] (Tablo 4.12.). Gruplara ait ortalama puanlar incelendiğinde, kendi odası olan öğrencilerin ($\bar{X}_{\text{Var}}=92,07$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının, kendisine ait odası olmayan öğrencilerden ($\bar{X}_{\text{Yok}}=67,89$) daha olumlu/yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.13. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının ailenin resim malzemeleri temin etmesi değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann-Whitney U testi (N=300)

Puan	Resim mlzm. temini	Betimsel İstatistikler			Mann-Whitney	
		<i>n</i>	Sıra Ort.	Sıralar Top.	<i>U</i>	<i>p</i>
Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum	Evet	290	154,92	44925,50	169,50	0,000***
	Hayır	10	22,45	224,50		

*** $p < .001$

Öğrencilerin, ailenin resim malzemeleri temin etmesine bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının (puanlarının) anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini araştırmak üzere yapılan non-parametrik Mann-Whitney U testine anlamlı bir fark olduğu ve bu farkın ailesi resim malzemeleri temin edilen öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur ($U=169,50$; $p < 0,001$) (Tablo 4.13.). Sıra ortalaması puanları incelendiğinde; ailesi resim malzemeleri temin eden öğrencilerin (Sıra Ortalaması $E_{\text{Evet}}=154,92$) görsel sanatlar dersine yönelik tutumları, ailesi resim malzemeleri temin etmeyen öğrencilerden (Sıra Ortalaması $H_{\text{Hayır}}=22,45$) daha olumludur.

Tablo 4.14. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarının sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine göre karşılaştırılmasına yönelik özet tablo

Değişken	<i>p</i>	Farkın Yönü
Okul	***	Cemil Meriç O. Ve Ali F.C. O. Lehine
Cinsiyet	***	Kızlar lehine
Eğitim durumu (anne)	***	Daha yüksek eğitilmişler lehine
Eğitim durumu (baba)	***	Daha yüksek eğitilmişler lehine
Aylık aile geliri	***	Daha yüksek gelirliler lehine
Evin mülkiyeti	***	Ev sahibi olanlar lehine
Kendine ait oda	***	Kendi odası olanlar lehine
Ailenin resim malzemesi temin etmesi	***	Resim malzemesi temin edilenler lehine

*** $p < .001$

Araştırmaya katılan öğrencilerin, görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine göre farklılaşmalarını özetlemek gerekirse; ele alınan tüm değişkenlerin $p < .001$ düzeyinde öğrencilerin görsel sanatlara ilişkin tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür (Tablo 4.14.).

BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu araştırmada ortaokul 5. Sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik genel tutumlarının nasıl olduğu ve çeşitli değişkenler açısından farklılaşma olup olmadığı belirlenmek istenmiştir.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarının genelde olumlu/yüksek olduğu ancak en üst düzeyde olmadığı söylenebilir. Ölçeğin maddelerine ilişkin ortalama puanları incelendiğinde, olumsuz yüklü maddelere katılmadıkları görülmektedir. Ancak ileride görsel sanatlar alanında bir meslek seçme ile ilgili olan maddeye ilişkin tutumları, genel tutumları olumlu olsa bile görsel sanatlara bir meslek ufkunda bakmadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin en çok katıldıkları ifade ise görsel sanatlar dersinin eğlenceli bir ders olduğu ifadesidir.

2. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, öğrenim gördükleri okullara bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur.

3. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, cinsiyetlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği ve bu farkın kız öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

4. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, annenin eğitim durumunun görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu ve bu farkın eğitim düzeyi yüksek anneler lehine olduğu bulunmuştur.

5. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, babanın eğitim durumunun görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir

farklılaşmaya neden olduğu ve bu farkın eğitim düzeyi yüksek babalar lehine olduğu bulunmuştur.

6. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, evin aylık gelirine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu ve bu farkın daha yüksek gelirli aileler lehine olduğu bulunmuştur.

7. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, oturulan evin mülkiyetine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğu ve bu farkın ev sahibi olan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

8. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, kendilerine ait bir odası olmasına bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşma gösterdiği ve bu farkın kendi odası olan öğrenciler lehine olduğu bulunmuştur.

9. Öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutum puanlarına bakıldığında, ailenin resim malzemeleri temin etmesine bağlı olarak görsel sanatlar dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu ve ailesi resim malzemelerini temin edenlerin tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Araştırmaya katılan 5.sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine göre oluşan farklılıkları özetlemek gerekirse; tüm değişkenlerin, öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin tutumları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür.

5.2. Tartışma

Araştırma sonucu elde edilen bulgular ışığında, öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik tutumlarında sosyo-ekonomik düzeyin etkili olduğu görülmüştür. Öncelikli olarak araştırmaya katılan tüm öğrencilerin görsel sanatlar dersine ilişkin genel tutumları olumludur. Dersin daha çok eğlenceli bir ders olduğu ifade edilmekte ancak geleceğe dönük meslek planları arasında çok fazla yer almamaktadır. Okul çatısı altında

görsel sanatlar dersi öğretmenleri kadar yönetim ve diğer ders öğretmenlerinin de bu dersin önem ve gerekliliğinin bilinciyle hareket etmesi gerekir. Dersin eğlenceli olması dışında bir disiplin olarak çocuğun gelişimine katkıları herkes tarafından bilinmelidir.

Sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan öğrencilerin tutum puanları daha yüksektir. Evin aylık gelirinin yüksek olması, ev sahibi olmaları, çocuğun kendi odasının olması, resim malzemelerinin temin edilmesi, anne ve babanın eğitim durumunun daha yüksek olması tutumlarının daha olumlu olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Araştırma için sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklı olduğu düşünülerek seçilen 3 ortaokul arasında da tutum farklılığı gözlemlenmiştir. Bölge açısından sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin yaşadığı bölgede bulunan ortaokulların öğrencilerinin tutumları, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin yaşadığı bölgenin ortaokulundaki öğrencilerin tutumlarından daha olumludur.

Konuyla ilgili araştırmalara bakıldığında Kılıçarslan (2010) tarafından hazırlanan “10-12 Yaş Grubu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine Bakış Açılarında, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Öğelerin Etkileri” başlıklı tez çalışmasında araştırma kapsamındaki devlet okulu ve özel okul öğrencileri arasında sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklara rastlanmıştır. Özel okul öğrencilerinin aile gelirleri daha yüksek, oturdukları ev kendilerinininken, devlet okulunda bu oran daha düşüktür. Özel okul öğrencilerinin anne-baba eğitim durumu yüksekken, devlet okulu öğrencilerinin anne-baba eğitim durumu düşüktür.

Kılıçarslan (2008)’in “Ebeveynin Sosyo Ekonomik ve Kültürel Düzeyinin İlköğretim Öğrencilerinin Okul Başarılarına Etkileri ve Bir Uygulama” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, araştırma için İstanbul’da bulunan Bakırköy ve Bağcılar ilçelerinden birer okul seçilmiştir. Veri toplama araçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda öğrenci velilerinin demografik özelliklerinin ve ekonomik, kültürel, sosyal yaşantılarının öğrencilerin okul başarılarını şekillendirdiği ortaya konulmuştur. Çalışma kapsamında birkaç bulguyu örnek verecek olursak; hem Bakırköy, hem de Bağcılar ilçelerindeki iki okulda da kendine ait odası olan öğrencilerin, kendine ait odası

olmayan öğrencilerden daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin okul dışında bir işte çalışıp çalışmadıklarına bakıldığında, Bakırköy ilçesindeki okulun araştırmaya katılan öğrencileri okul dışında bir işte çalışmamaktadır. Bağcılar ilçesindeki okulun araştırmaya katılan öğrencileri arasında okul dışında bir işte çalışan öğrenciler bulunmaktadır ve bu çalışan öğrencilerin okul başarıları, bir işte çalışmayan öğrencilerin okul başarılarından daha düşüktür. Her iki ilçeden seçilen okulların araştırmaya katılan öğrencilerinden kreş ve anaokuluna giden öğrencilerin okul başarılarının, gitmeyen öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bağcılar ilçesinde bulunan okulun öğrencileri arasından okulda veya sınıfta resim, müzik, tiyatro ve şiir gibi etkinliklere katılan öğrencilerin okul başarılarının, bu etkinliklere katılmayan öğrencilerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Kılınçarslan (2008)'in tez çalışmasının bulguları ışığında, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzey yönünden bazı değişkenlerin sonuçlarının, bu tez çalışmasındaki değişkenlerin bulguları ile örtüştüğü söylenebilir. Bu bağlamda ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinin çocuğun öğrenmesinde etkili olduğunun, ayrıca sanatsal faaliyetlere katılımın öğrencinin okul başarısını olumlu yönde etkilediği sonucundan yola çıkarak sanat eğitiminin gerekliliğinin ve sanat yoluyla öğrenmenin bir kez daha altı çizilmiş olacaktır.

Turan (2006)'ın "Alt Sosyo-Ekonomik Düzeyde Anasınıfına Devam Eden ve Etmeyen 60-71 Ay Çocuklarında Görsel Algılama Davranışının İncelenmesi (Konya İli Örneği)" adlı yüksek lisans tez çalışmasının sonucunda anasınıfına devam eden çocukların, anasınıfına devam etmeyen çocuklara göre görsel algılama davranışı açısından daha önde oldukları saptanmıştır. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının sınırlı imkanlara sahip olmalarından dolayı, bu çocuklara en iyi desteği okul öncesi kurumların verdiğine değinilmiştir. Araştırma kapsamında okul öncesi kurumların yaygınlaştırılması, çocuğun görsel algısını geliştirecek yönde uyarıcı bir ortamın düzenlenebileceği, okul öncesi eğitimin önemi konusunda ailelere seminerler verilebileceği yönünde öneriler getirilmiştir.

Kültürel alt yapının önemine dikkat çeken Uz (2012) “Gelişmemiş Bölgelerde Bireyin Sanat ve Estetik Eğitiminde Çevre Etkisi” başlıklı sempozyum bildirisinde insanın içinde bulunduğu fiziksel çevrenin etkilerine değinmiş, büyük şehirlerde kurulan gecekonduların çevresel sorunlarından bahsetmiştir. Kent kültürü ile kendi geleneksel kültürü arasında sıkışan insanın, ekonomik yetersizlik ve eğitimsizlik ile birlikte bütüncül gelişiminin olumsuz etkilendiği ifade etmiştir. Sonuç olarak, kültürel bir alt yapının önemine vurgu yapılarak sanatı insan hayatına katabilmek için her türlü olanaktan yararlanılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Yavuz (2014) tarafından hazırlanan “Fiziki Şartların 8-9 Yaş Grubu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersindeki Başarısına Etkisi” başlıklı tez çalışmasında, özel okul ve devlet okulunun fiziksel şartları gözlemlenmiş, özel okulda her türlü çalışma ortamı sağlanırken devlet okulunda fiziki ortam eksikliğinden bahsedilmiştir. Devlet okulundaki fiziki ortam eksikliğinin görsel sanatlar dersinin uygulamalı, görsel ve teorik olarak tam anlamıyla işlenememesine yol açtığı ve bunun sonucunda öğrencilerin dersi yeteri kadar önemsememesine ve verimin düştüğüne sebep olduğu belirtilmiştir.

Akkaş (2011)’in “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders Başarılarını Etkileyen Kişisel Sosyo-Ekonomik ve Okul Kaynaklı Faktörlerin İncelenmesi (Konya İli Akşemsettin İ.O. Örneği)” adlı tez çalışmasında, sosyo-ekonomik faktörlerden; ailenin eğitim-öğretim faaliyetlerine katılım düzeyi, derslere yardımcı kitaplara sahip olmaları ve babanın eğitim düzeyi gibi faktörlerde, ailesi eğitim-öğretim faaliyetlerine katılan, yardımcı kitaba sahip olan ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin yıl sonu başarı puanlarının arttığı görülmüştür.

Türe (2007)’nin “Eğitimde ve Öğretimde Bir Araç Olarak Görsel Sanatlar Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkılar” konulu tez çalışmasında sanat eğitiminin sorunlarına, sanat eğitiminin önem ve gerekliliğine değinilmiş, yapılan araştırmanın bulguları sonucunda, görsel sanatlar dersinin öğrenciler üzerindeki olumlu etkisi gözlemlenmiştir.

Gelir düzeyi düşük olduğu için çocuğun ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamayan veya eğitim ve kültür düzeyi bakımından çocukla yeteri kadar ilgilenmeyen ailelerin

varlığı göz önünde bulundurularak, okullarda çocukların sanatsal deneyimler yaşamasını sağlamak gerekir. Bu deneyimleri sağlamak için gerekli fiziksel olanaklar oluşturulmalı, ders saatleri arttırılmalı, derslere branş öğretmenleri girmeli, gerektiğinde ihtiyaç sahibi öğrencilerin malzemeleri karşılanmalıdır. Ekonomik veya kültürel yönden düşük düzeyde olan bir çocuğa malzeme konusunda sert ve ısrarcı tutumdan kaçınılmalıdır. Zaten bir çok yönden olumsuzluklarla baş eden aile ve çocuğu görsel sanatlar dersinden soğutmadan, yapıcı yolla iletişim kurulmalıdır. Belki de olumsuz koşullar içinde boğulan çocuğa, sanat eğitimi sayesinde kendini ifade etme olanağı tanınarak, yaşamında bir çıkış noktası bulma fırsatı sunulmuş olacaktır.

5.3. Öneriler

İstanbul ili Kağıthane ilçesindeki Cemil Meriç Ortaokulu, Ali Fuat Cebesoy Ortaokulu ve Zişan Alkoç Ortaokulundan 5. Sınıfta öğrenim gören 100'er öğrenci olmak üzere toplam 300 öğrenciye uygulanan ölçme araçlarının sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

MEB'e Yönelik Öneriler

Araştırmaya katılan öğrencilerin tutum puanı sonuçlarına göre ekonomik durumu düşük olan ailelerden gelen öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik olumsuz tutumlarına rastlanmıştır. Bu tutumlar gerekli maddi desteğin ve motivasyonun sağlanamamasından ileri gelmektedir. Bu nedenle;

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın çalışmalarında; temel eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılan okul kitapları temini gibi görsel sanatlar dersinde de kullanılacak temel materyal desteği sağlanması planlanabilir. Bu önlem; sosyo-ekonomik düzeyin oluşturduğu dezavantajı azaltacak olup her öğrencinin temel materyallere ulaşımını sağlayacaktır.
- Sosyo-kültürel düzeyin neden olduğu dezavantaj; okullarda velilere yönelik gerçekleştirilecek sanat farkındalığı eğitimleri ile aza indirgenebilir.

- Sosyo-kültürel ve çevresel faktörlerden aile ayağının destekleyemediği olumlu tutum gelişiminin, görsel sanatlar ders saati sayıları arttırılarak okullarda geliştirilmesi planlanabilir.

Öğretmenlere Yönelik Öneriler

Ortaokul 5. Sınıf görsel sanatlar dersine yönelik öğrenci tutumlarında, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişkenlerde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Sanatsal yaşantının öğrencinin gelişimine sağladığı katkılar göz önünde bulundurularak;

- Her öğrencide bütünlüklü bir sanat farkındalığı oluşturulması amaçlanmalıdır. Özellikle bu çalışmada dezavantajlı olduğu tespit edilmiş düşük sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel seviyedeki öğrencilerin motivasyonun arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Bu çalışmalar kapsamında; öğrencilerin sanat üretimine teşvik edilmesi ve ortaya çıkan ürünlerin sergilenerek üretimin pekiştirilmesi sağlanmalıdır.
- Alt sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeydeki öğrencilerde sanat farkındalığının oluşması ve vizyonlarının gelişmesi için; okul ve sınıf ortamı dışında görsel sanatlar ile buluşacağı imkânlar sunulmalıdır. Sanat eğitimini okul binaları ve sınıflar dışına taşıyarak, sanatçı atölyeleri ziyaret edilebilir ve buldukları il veya ilçede düzenlenen sanat atölyeleri çalışmalarına katılımları sağlanabilir.
- Müfredat kapsamında; sergi ve müze ziyaretleri planlanabilir, buldukları illerde güzel sanatlar liseleri gibi sanat eğitimi veren okullara geziler düzenlenebilir.
- Okulun bulunduğu il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ile işbirliği içinde ücretsiz sanat atölyeleri oluşturularak sanat eğitimi verilebilir. Böylece her türlü sanat malzemesine ulaşması ve sanatsal yaşantı kazanması sağlanmış olur.
- Sosyo-kültürel dezavantajı azaltmak adına, yine milli eğitim müdürlükleri ile işbirliği içinde veli ve öğrenci katılımıyla yürütülebilecek projeler planlanabilir.

Yükseköğretim Kurumlarına Yönelik Öneriler

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde resim ve resim-iş öğretmenliği programlarında öğrenim gören ve geleceğin sanat eğitimcileri olacak öğrencilere mesleğe başladıklarında sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda karşılaşabilecekleri farklılıklar ve bu farklılıkların doğurduğu sonuçlar hakkında bilgi verilebilir. Böylece öğretmen adayı, mesleğe başladığında karşılaşacağı öğrenci ve veli profilleri konusunda daha hazırlıklı olacaktır. Daha kısa zamanda çözüm yolları bulabilecek ve öğrencilerine nasıl daha faydalı olabileceğinin yöntemlerini hızla keşfedecektir. Aynı zamanda mesleğe başlamadan önce karşılaşabileceği sorunlardan habersiz olan bir öğretmen adayı beklentilerini yüksek tutabilir, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yönden düşük bir bölgede öğretmenliğe başladığında hayal kırıklığı ve mesleki tatminsizlik yaşayabilir. Bu bilgilendirme için, alan kapsamında yapılan çalışmaların bulguları rehber niteliğinde olacaktır. Bu amaçla, alanda yürütülen çalışmalar hakkında sunum ve araştırma ödevleri fakültelerin ilgili programlarında ders içeriklerine dahil edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akın, N. O. (2011). Görsel Sanatlar Eğitimin Sorunları Uygulama Örneği. Enver Yolcu (Ed.). *2.Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Nisan 2010, Çanakkale, Bildiriler* içinde (s.188-196). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Akkaş, M. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Ders Başarılarını Etkileyen Kişisel, Sosyo-Ekonomik ve Okul Kaynaklı Faktörlerin İncelenmesi: Konya İli Akşemsettin İ.O. Örneği* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No. 291229).
- Artut, K. (2010). *Sanat Öğretimi Yöntemlerine Giriş*. Kazım Artut (Ed.), *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (s.1-28) içinde. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslantaş, S. (2014). Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 185-196. Erişim adresi: dergipark.gov.tr/download/article-file/82086
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Nolen-Hoeksama, S. (2002). *Psikolojiye Giriş*. Yavuz Alogan (Çev.). (2. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları
- Ayaydın, A. (2011). Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Standartlar Açısından Değerlendirilmesi. Enver Yolcu (Ed.). *2.Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Nisan 2010, Çanakkale, Bildiriler* içinde (s.28-34). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Aydemir, H. (2016). *Çocuğun Sanat Eğitimi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Aykut, A. (2012). *Sanat Eğitiminde Estetik*. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Badavan, Y. (1987). *Eğitimin Toplumsal İşlevleri*. Mustafa Aydın (Ed.), *Eğitim Sosyolojisi* (s.72-101) içinde. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Balcı, S. (2004). Temel Bir Yaklaşım Olarak Sanat Eğitimi. *2.Sanat Eğitimi Sempozyumu, 28-29-30 Nisan 2004, Ankara, Bildiriler* içinde (s.379-384). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Balcı, Y. B. (2004). *Estetik*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Balcı, Y. B. (2006, Ağustos,Eylül,Ekim). İnsan Haklarının Eğitiminde Sanat Eğitimin Önemi. *Sanat Sokağı*, 2, 18-22.
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye Eğitim Sistemi*. (3. Baskı). Ankara: Yargıcı Matbaası.

- Başaran, İ. E. (2000). *Eğitimin psikolojik Temelleri, Eğitim Psikolojisi*. (5.Baskı) Ankara Feryal Matbaası
- Bilge, F. (2014). *Gestalt ve İnsancıl Yaklaşımında Öğrenme*. Binnur Yeşilyaprak (Ed.), Eğitim Psikolojisi, Gelişim, Öğrenme, Öğretim (s.271-302) içinde. (12. Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Boydaş, N. (2007). *Sanat Eleştirisine Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bozkurt, N. (2013). *Sanat ve Estetik Kuramları*. (10. Baskı). Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Bulut, Ü. (1999). Çağdaş Sanat Eğitimcisi Yetiştirmek. 1. *Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu, Bildiriler* içinde (s.48-50). Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Bulut, Ü. (2003). *Avrupa Resminde Üslup ve Anlam İlişkisi*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Buyurgan, S.,Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. baskı). Ankara: Pegem.
- Cömert, B. (2010). *Mitoloji ve İkonografi*. (3. Baskı). Ankara: De Ki
- Çapar, M. (2012). Görsel Sanatlar Dersinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öğretmen Görüşleri. 3. *Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 16-17 Nisan 2012, İstanbul, Bildiriler* içinde (s.71-72). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Çelik, F. K. (2015). *Üstün Zekalı Bireylerin Görsel Sanatlar Eğitimine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi: Şanlıurfa ve İstanbul İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No.414421).
- Danış, E. D. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Görsel Sanatlar Eğitimi Estetik Beğenin Geliştirilmesinde Materyal Kullanımının Yeri, Önemi ve Uygulanması. Enver Yolcu (Ed.). 2.*Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Nisan 2010, Çanakkale, Bildiriler* içinde (s.86-95). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Danto, A. C. (2015). *Sanat Nedir*. (2. Baskı). Zeynep Baransel (Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Erden, M., Altun, S. (2012). *Öğrenme Stilleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Fidan, N.(2012). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. (3.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.

- Fischer, E. (2017). *Sanatın Gerekliliği*. (6.Baskı). Cevat Çapan (Çev.). İstanbul: Sözcükler Yayınları.
- Gökaydın, N. (1998). *Eğitimde Tasarım ve Görsel Algı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Hauser, A. (1984). *Sanatın Toplumsal Tarihi*. Yıldız Gölönü (Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İpşiroğlu, N., İpşiroğlu, M. (2012). *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi*. (4. Baskı). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Kahraman, A. D. (2012). Sanat Eğitimi ve Karşılaşılan Sorunlar. 3. *Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 16-17 Nisan 2012, İstanbul, Bildiriler içinde* (s.18-20). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* (2. baskı). Ankara: Asil.
- Karagöz, Y. (2016). *SPSS 23 ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler*. Ankara: Nobel.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (24. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler* (32. Baskı). Nobel Yayınevi, Ankara.
- Karayağmurlar, B. (2002) Günümüz Türkiye'sinde Sanat Eğitimi ve Eğitimde Yeniden Yapılanma. *Anadolu Sanat*, 13, 69-74.
- Kehnemuyi, Z. (2009). *Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi*. (6.Baskı) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Keskinok, K. (2001). *Sanat Eğitimi: Aşamalı Yöntem*. Ankara: Sanat Yapım Yayıncılık.
- Kılıç, M. (2014). *Öğrenmenin Doğası*. Binnur Yeşilyaprak (Ed.), Eğitim Psikolojisi, Gelişim, Öğrenme, Öğretim (s.165-196) içinde. (12.Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları
- Kılıçarslan, Ö. (2010). *10-12 Yaş Grubu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine Bakış Açılarında, Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Öğelerin Etkileri* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No. 278185).
- Kılıçkan, H., Kılıçkan, H. (2011). *Okullarda Resim*. (22.Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

- Kılınçarslan, S. (2008). *Ebeveynin Sosyo Ekonomik ve Kültürel Düzeyinin İlköğretim Öğrencilerinin Okul Başarılarına Etkileri ve Bir Uygulama* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No. 227937).
- Kırıoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim: Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*. (3. Baskı). Ankara: Pegem A. Yayıncılık
- Kırıoğlu, O. T. (2009). *Sanat, Kültür, Yaratıcılık: Görsel Sanatlar ve Kültür Eğitimi Öğretimi*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Kongar, E. (1993). *Kültür Üzerine*. (3.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. (6.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurbanov, B. (2003). Sanatın Sosyal Fonksiyonları Üzerine. [Özel Sayı]. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 55-64.
- Külahoğlu, Ş. (2014). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisine Giriş*. Binnur Yeşilyaprak (Ed.), Eğitim Psikolojisi, Gelişim, Öğrenme, Öğretim (s.1-28) içinde. (12.Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Mercin, L. (2011). *Sanat Nedir?*. Ali Osman Alakuş, Levent Mercin (Ed.), Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi (s.1-12) içinde. (2.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Moran, B. (2004). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. (12.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdamar, K. (2002). *Paket Programlar ile İstatistiksel veri Analizi* (Çok Değişkenli Analizler). Eskişehir: Kaan.
- Özel, A. (2003). *Sanat ve Eğitim Üzerine*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. (2. Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özsoy, V. (2016). *Görsel Sanatlar Eğitimi: Makaleler*. (2.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Özsoy, V., Alakuş, A. Osman. (2017). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. (2. Baskı) Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Öztürk, H. (2013). *Eğitim Sosyolojisi*. (8.Baskı) Hatiboğlu Yayınları.
- Pallant, J. (2005). *SPSS Survival Manual*. Allen & Unwin. Australia.

- Peşkersoy, E., Yıldırım, O. (2011). *Görsel Sanatlar Dersi, 1-8. Sınıflar Öğretmen Kılavuz Kitabı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Russell, B. (2001). *Eğitim Üzerine*. Nail Bezel (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Russell, B. (2017). *Eğitim ve Toplum Düzeni*. Şebnem Duran (Çev.). İstanbul: bgst Yayınları.
- San, İ. (2004). *Sanat ve Eğitim*. (3.Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2010). *Sanat Eğitimi Kuramları*. (3.Baskı). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Selçuk, Z. (2008). *Eğitim Psikolojisi*. (15.Baskı).Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. (14.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Striker, S. (2005). *Çocuklarda Sanat Eğitimi*. Azize Akın (Çev.). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Söylemez, S. (2004). Sanat Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. 2. *Sanat Eğitimi Sempozyumu, 28-29-30 Nisan 2004, Ankara, Bildiriler* içinde (s.393-401). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Tanilli, S. (2005). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*. (2. Baskı). İstanbul: Adam Yayınları.
- Tezcan, M. (1999). *Eğitim Sosyolojisi*. (12.Baskı). Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Timuçin, A. (2013). *Eğitim Sohbetleri*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Tunalı, İ. (2003). *Estetik*. (7.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turan, D. E. (2006). *Alt Sosyo-Ekonomik Düzeyde Anasınıfına Devam Eden ve Etmeyen 60-71 Ay Çocuklarında Görsel Algılama Davranışının İncelenmesi: Konya İli Örneği* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No. 206161).
- Türe, N. (2007). *Eğitimde ve Öğretimde Bir Araç Olarak Görsel Sanatlar Eğitiminin Öğrencilere Sağladığı Katkılar* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No. 217474).
- Uz, A. (2012). Gelişmemiş Bölgelerde Bireyin Sanat ve Estetik Eğitiminde Çevre Etkisi. 3. *Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 16-17 Nisan 2012, İstanbul, Bildiriler* içinde (s.10-12). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ünver, E. (2011). *Görsel Sanatlar ve Eğitimi Üzerine*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Vural, D. Ü. (2011a). *Sanat Eğitiminin Gerekliliği ve İşlevi*. Ali Osman Alakuş, Levent Mercin (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (s.35-37) içinde. (2.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Vural, D. Ü. (2011b). *Çocuğun Sanatsal (Grafiksel) Gelişim Basamakları*. Ali Osman Alakuş, Levent, Levent Mercin (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (s.129-165) içinde. (2.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Yavuz, Z. (2014). *Fiziki Şartların 8-9 Yaş Grubu Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersindeki Başarısına Etkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> veri tabanından erişildi (Erişim No. 356676).
- Yavuzer, H. (2018). *Çocuk Psikolojisi*. (42.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2019). *Resimleriyle Çocuk: Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. (23.Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yetişken, H. (2009). *Estetiğin ABC'si*. (3.Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Yılmaz, M. G. (2011a). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ali Osman Alakuş, Levent Mercin (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (s.13-18) içinde. Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Yılmaz, M. G. (2011b). *Sanat Eğitiminde Tarihsel Süreç*. Ali Osman Alakuş, Levent Mercin (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (s.19-33) içinde. (2.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Yılmaz, M. G. (2011c). *Sanat ve Diğer Disiplinlerle İlişkisi*. Ali Osman Alakuş, Levent Mercin (Ed.), *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (s.39-56) içinde. (2.Baskı). Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Yiğit, B., Bayraktar, M. (2006). *Okul-Çevre İlişkileri*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yolcu, E. (2010). *Sanat Eğitiminde Yaratıcılık*. Kazım Artut (Ed.), *Güzel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (s.29-89) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.

İnternet Kaynakları:

Şekil.1 Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Erişim Adresi:
<https://www.pikonot.com/ihtiyaclar-hiyerarşisi/> (Erişim Tarihi: 23.04.2019)

EKLER

Ek-1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

OKULUNUZ:

CİNSİYETİNİZ:

KIZ ( ) ERKEK ( )

ANNENİZİN EĞİTİM DURUMU:

OKUR-YAZAR DEĞİL ( )

OKUR-YAZAR ( )

İLKOKUL ( )

ORTAOKUL ( )

LİSE ( )

ÜNİVERSİTE ( )

DİĞER ( )

BABANIZIN EĞİTİM DURUMU:

OKUR-YAZAR DEĞİL ( )

OKUR-YAZAR ( )

İLKOKUL ( )

ORTAOKUL ( )

LİSE ( )

ÜNİVERSİTE ( )

DİĞER ( )

EVİNİZİN AYLIK GELİRİ:

0-1500 ( ) 1500-3000 ( ) 3000 ve üzeri ( )

EVİNİZİN DURUMU:

KİRA ( ) KENDİMİZİN ( )

KENDİNİZE AİT ODANIZ VAR MI?

EVET ( ) HAYIR ( )

AİLENİZ RESİM MALZEMELERİNİZİ

TEMİN EDİYOR MU?

EVET ( ) HAYIR ( )

Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinde toplam 28 (yirmi sekiz) ifade bulunmaktadır. Her ifadenin karşısında bulunan **Hiç Katılmıyorum, *Katılmıyorum, *Katılıyorum, *Tamamen Katılıyorum* seçeneklerinden size uygun olanı (x) koyarak işaretleyiniz. Lütfen hiçbir cümleyi boş bırakmayınız. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Ek-2: GÖRSEL SANATLAR DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Madde No	Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Kendinize uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği (X) işareti ile işaretleyiniz	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	“Görsel Sanatlar” dersinin süresinin daha uzun olmasını isterim. (POZİTİF)				
2	“Görsel Sanatlar” dersinde sıkılırım. (NEGATİF)				
3	“Görsel Sanatlar” dersi benim için zordur. (NEGATİF)				
4	“Görsel Sanatlar” dersinde kendimi mutsuz hissedirim. (NEGATİF)				
5	“Görsel Sanatlar” dersinin benim için önemi yoktur. (NEGATİF)				
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					

19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					

---

28 ifadeden oluşan ölçeğin ilk 5 maddesi örnek olarak verilmiştir.

Ek-3: Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Kullanım İzni**GÖRSEL SANATLAR DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ
KULLANIM İZİNİ**

Sayın ..... Şerife SELALMAZ .....

İlköğretim öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla 2014 yılında tarafımdan geliştirilen, toplam 28 maddeden oluşan "Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği"ni yapacağınız Yüksek Lisans çalışmanızda kullanabilirsiniz.

04.02.2016

Dr. Selma ASLANTAŞ

Adres

Gazi Üniversitesi

Güzel Sanatlar Enstitüsü

selmaaslantas@hotmail.com

Ek-4: Araştırma İzin Talebi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.3346738
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

23/03/2016

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Marmara Üniversitesinin 09.03.2016 tarih ve 1600063464 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 21.03.2016 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Şerife SELALMAZ'ın "*5. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine Karşı Tutumlarında Sosyo Ekonomik Düzeylerinin Etkisi*" konulu tezi kapsamında, ilimiz genelinde bulunan ortaokullarda öğrenim gören 5. sınıf öğrencilerine; görsel sanatları dersine yönelik tutum ölçeğini uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
23/03/2016

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

- Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Ek-5: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Resmî
Necmiye a. Bay

Sayı : 59090411-44-E.3379861
Konu: Şerife SELALMAZ

24.03.2016
22/04/2016'da geldi.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

- İlgi: a) 23.03.2016 tarih ve 1600063464 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 23.03.2016 tarih ve 3346738 sayılı oluru.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Şerife SELALMAZ'ın "5. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine Karşı Tutumlarında Sosyo Ekonomik Düzeylerinin Etkisi" konulu tezine dair araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen **mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılmasını, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Mustafa YİĞİT
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

22-4-2016
M. Şerife
Şerife

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212) 455 06 52